

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 29.

Fredagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Westring* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt landssekreteraren i Kalmar län Adolf Westrin;

2:o) angående anslag till bekostande af behandling enligt den s. k. ljusmetoden af medellösa lupuspatienter; och

3:o) angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Växjö hospital för Kronobergs och Blekinge läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 36, i anledning af väckta motioner angående omarbetning i vissa hänseenden af gällande bestämmelser om tillsättning af prästerliga tjänster; och

n:o 37, i anledning af väckt motion angående lagstiftningsåtgärder i syfte att område, hvarå lifligare byggnadsverksamhet är att emotse, må kunna regleras redan innan detsamma erhållit större sammanträngd befolkning.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 188, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 15, i anledning af motioner

om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot utskäukning af öl å lägerplatser, kasernområden, flottans och kustartilleriets förläggningsorter samt under armé- och marinförvaltningen hörande fabriksområden, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 191, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 14, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för ägare af järnvägsanläggning, som är så utförd, att den hindrar eller försvårar jords afdikning, att vidtaga erforderliga åtgärder för vattenafledning m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 189, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förläggningen af kavalleriet, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 193, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förbättring af arméns mathållning under vapenöfningarna, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Herr talmannen yttrade: Jag ber att få för kammaren tillkännagifva, att enligt öfverenskommelse i talmanskonferensen kommer under nästa vecka plenum att hållas på onsdagen. Torsdagen har afsetts att användas för utskottsarbete, där sådant erfordras. Efter den veckan före påsk äro inga arbetsplena afsedda att äga rum i kammaren, men väl plena för afgörande af förslag till skrivelser eller voteringspropositioner, ifall sådana inkomma. Så är äfven förhållandet beträffande tiden närmast efter påsk, och första arbetsplenum därpå är ämnadt att hållas torsdagen den 7 april, då gemensamma omröstningar äga rum öfver de voteringspropositioner, som till dess hunnit blifva godkända.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 16 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 5, 8, 47 och 48.

Vid föredragning af bevillningsutskottets den 16 innevarande mars bordlagda memorial n:o 16, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande åtskilliga punkter af bevillningsutskottets betänkande n:o 14, angående vissa delar af tullbevillningen, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositioner.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet afämnade kungl. propositionerna.

Upplästes en från herr *Lithander* inkommen skrift med därvid fogadt läkareintyg af följande lydelse:

Till Riksdagens Första Kammare!

På grund af bifogade läkarebetyg anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare efter behof.

Stockholm den 16 mars 1904.

P. Em. Lithander.

Att grosshandlaren *P. Em. Lithander* på grund af en nervös hjärtåkomma är i behof af hvila och en Nauheimerkur antingen på stället eller inom landet, intygar

Stockholm den 25 januari 1904.

J. G. Edgren,
e. o. prof. i medicin.

Den begärda ledigheten blef af kammaren beviljad.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Herr Tamm, Hugo, erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får endast hemställa, att kammaren måtte medgifva, att statsutskottets betänkanden n:is 47 och 48 måtte på föredragningslistan uppföras näst efter statsutskottets utlåtande n:o 5.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 2,52 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 19 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 12 i denna månad.

Uplästes ett inkommet läkareintyg, så lydande:

Att friherre *C. J. Beck-Friis* till följd af sjukdom (Tumor hæmorrhoid.) är förhindrad deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygas härmed. Stockholm den 18 mars 1904.

E. S. Perman.
Med. D:r, öfverläkare.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets memorial n:o 49, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatsens åttonde hufvudtitel; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt förslag rörande ändring af 22 § i kungl. förordningen den 24 oktober 1885, angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.

Uplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelse n:o 31, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphäfvande af kungl. kungörelsen om belöningar för dem, som upptäcka efterapare eller förfalskare af bankens eller riksgäldskontorets sedlar eller de falska sedlarnes utpräglare, den 8 juli 1818.

Företogs val af sju ledamöter i Riksdagens särskilda utskott n:o 2, till hvars behandling hänvisats Kungl. Maj:ts proposition n:o 92; och befunnos, efter valförrättningens slut, därtill hafva blivit utsedde:

herr <i>Cederberg</i>	med 80 röster,
» <i>af Ekenstam</i>	» 80 » ,
» <i>Montgomery</i>	» 80 » ,
» <i>Paulson</i>	» 80 » ,
» <i>Svedelius</i>	» 80 » ,
» <i>Benedicks</i>	» 79 » ,
friherre <i>Lagerbring</i>	» 79 » .

Företogs val af tre suppleanter i Riksdagens förenämnda särskilda utskott; och befunnos, efter valförrättningens slut, därtill hafva blifvit utsedde:

grefve <i>von Rosen</i>	med 74 röster,
friherre <i>Beck-Friis, Johan</i> ,	» 71 » ,
herr <i>Lundsten</i>	» 69 » .

Herr statsrådet *von Friesen* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående jordafsöndring från Leckö kungsgård i Skaraborgs län.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 36 och 37.

Föredrogos å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 18 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 5. angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att, med godkännande af bifogadt förslag till stat för generalstaben, öka anslaget till generalstaben, nu 336,615 kronor, med 22,875 kronor till 359,490 kronor; innefattande detta förslag bland annat, att för genomförande af det s. k. passagesystemet vid generalstaben skulle beviljas 4,000 kronor till lönefyllnad åt 4 kaptener, hvilka skulle komma att transporteras från generalstaben till kaptensbeställningar af 2:a klassen vid truppförbanden.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte, med godkännande af vid utlåtandet fogadt förslag till stat för generalstaben (bil. 1.), höja ifrågavarande anslag, nu 336,615 kronor med 16,775 kronor till 353,390 kronor.

Herr Lindgren: Under denna punkt har Kungl. Maj:t hemställt, att för anordnande af det s. k. passagesystemet vid generalstaben måtte till lönefyllnad åt fyra till truppförband uttransporterade kaptener vid generalstaben för nästa år beviljas ett anslag af 4,000 kronor. Detta Kungl. Maj:ts förslag, som för öfrigt är, såsom af handlingarna synes, väl motiveradt, erkänner äfven utskottet vara ett godt förslag, i det utskottet härom säger:

»Till fullo erkännande de fördelar, som tillämpning af passagesystemet vid generalstaben kommer att medföra, har utskottet likväl icke funnit sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om beviljande af

*Höjning af
anslaget
till general-
staben.*

Höjning af
anslaget
till general-
staben.
(Forts.)

anslag till lönefyllnad åt de officerare, som vid tillämpning af detta system måste underkasta sig transport från generalstaben.»

Utskottets skäl för sitt afslagsyrkande synas mig åtminstone ingalunda tillfyllestgörande. Utskottet säger först:

»Godkännandet af en dylik princip skulle utan tvifvel kunna framkalla anspråk på motsvarande förmåner för andra ämbets- och tjänstemän, hvilka, efter att längre eller kortare tid hafva bestridt en med högre lön förenad befattning, återgå till en lägre aflönad.»

Därmed förmodar jag utskottet pekar på sådana förhållanden, som då t. ex. en tjänsteman i lägre grad vikarierar för en annan uti en högre grad. Denna jämförelse synes mig likväl icke här passa väl in, ty kaptenerna i generalstaben äro tjänstemän på stat med fullmakt. Visserligen intaga de en något egendomlig ställning, enär de under vissa omständigheter kunna transporteras tillbaka till sina regementen, men de kunna dock på intet sätt jämföras med de tjänstemän, hvilka hafva förordnande på ett tillfälligt vikariat. Snarare borde de då kunna jämföras med förtroendemän; men då är väl, å andra sidan, icke sed, att sådana entledigas utan att de på något sätt förverkat sin ställning, och ännu mindre är det väl sed att förflytta dem till annan lägre aflönad befattning. Jag kan således icke på något sätt finna den af utskottet gjorda jämförelsen vara riktig.

Utskottets andra skäl lyder så: »Någon orättvisa kan icke anses vederfaras de generalstabsofficerare, hvilka till äfventyrs måste efter transport till truppförband åtnöja sig med i någon mån minskad aflöning, ty dels har sannolikheten af sådan förändring i löneförhållandena redan vid deras anställning i generalstaben varit för dem ställd i utsikt, dels komma de i hvarje fall i åtnjutande af minst samma löneförmåner, som skulle kommit dem till del, därest de oafbrutet tjänat kvar vid truppförband.»

Jag betvivlar riktigheten af den första satsen, att för nuvarande kaptener vid generalstaben redan från början skulle ställts i utsikt ett dylikt changement till lägre aflönad tjänst, och hvad utskottets andra skäl beträffar, eller att de komma att få åtnjuta samma löneförmåner, som de skulle fått i händelse de stannat kvar vid truppförbandet, kan jag icke heller följa detta resonemang. Dessa militärer ha ju fått underkasta sig en helt annan utbildning än officerare i allmänhet, och om de sålunda från början hade hållit sig kvar vid sina regementen, hade de ju därmed undgått betydliga utgifter, hvilka de nu för sin högre militära kurs måst vidkännas. Då Riksdagen och Kungl. Maj:t ställt kaptenerna vid generalstaben i den ställning, att de uppbära lön som kaptener af första klass, synes det mig ligga något obehagligt uti att dessa officerare skola under vissa omständigheter och för en sak, som man anser lända till arméns gagn, förflyttas uti en lägre ställning och sämre lönevillkor. Om de ingått gifte, kan det för dem bliwa en mycket betänklig sak att gå miste om 1,000 kronor af sin årliga inkomst, och för öfrigt menar jag, att denna ifrågavarande besparing, hvilken för nästa år skulle uppgå till 4,000 kronor för att sedermera stiga till högst 10,000 kronor om året, är af en ganska obetydlig beskaffenhet, då man erkänner, att detta är en högst viktig sak för generalstabens utveckling och för

truppförbanden. Detta anslag är ibland de minst omfattande under hela denna hufvudtitel.

Utskottets skäl synas mig alltså fullständigt ohållbara och i det hela taget mycket konstlade. Frågan är, såvidt jag förstår, af ganska mycken vikt, och då Kungl. Maj:t på ett ställe i propositionen har sagt: »Enär emellertid, ifall förslaget vinner bifall, tillämpningen af passagesystemet kommer att taga sin början år 1905», så innebär denna passus för mig, att ifall förslaget icke bifalles, blir det för Kungl. Maj:t omöjligt att sätta i gång det förordade passagesystemet; ett afslag å dessa 4,000 kronor lägger sålunda hinder i vägen att realisera en anordning, som utskottet för sin del betecknar såsom synnerligen fördelaktig för det hela. Vidare skulle ett afslag bär, på sätt Kungl. Maj:t i motiveringen sagt, leda till en premiering af den personliga förmögenheten, ity att ingen annan än den, hvilken äger en afsevärd enskild förmögenhet, i allmänhet skulle våga sig på att söka inträde vid generalstaben samt att ägna sig åt dessa högre militära uppgifter.

På de skäl jag nu framställt och ehuru jag nog observerat, att statsutskottet i afseende å denna fråga varit fullt enigt, tillåter jag mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition om ifrågavarande 4,000 kronors anslag.

Friherre Palmstierna: Den siste talaren har mycket riktigt återgifvit de skäl, utskottet anfört för sin hemställan, men han har betecknat dessa skäl såsom ohållbara och konstlade. Jag vill nu försöka att, om jag förmår, korrigera denna hans uppfattning.

Talaren sade till en början, att han fann den af utskottet uttalade farhågan för att den föreslagna lönefyllnaden skulle, om en dylik princip godkändes, kunna framkalla anspråk på motsvarande förmåner från andra tjänstemän, innebära en något konstlad jämförelse. Emellertid har departementschefen, såsom framgår af sid. 6 i betänkandet, uttalat, att det »lärer i allmänhet få anses mindre lämpligt, att den aflöning, hvartill en tjänsteman arbetat sig fram, nedsättes utan att någon försummelse i tjänsten kan läggas honom till last». Och tillåter jag mig blott påpeka, att om en tjänsteman lyckas arbeta sig fram till ett fördelaktigt förordnande, måste han dock, äfven utan att hafva gjort sig skyldig till någon den ringaste förseelse i tjänsten, vika tillbaka och afstå från sina ökade löneförmåner, då tjänstens ordinarie innehafvare återinträder, ty lönen skall vara lämpad efter ämbetet — och det tror jag, att man bör tillämpa äfven här. Generalstabens officerare blifva mycket hastigt befordrade till kaptener och få genast första klassens lön. De äro de enda inom hela armén, hvilka åtnjuta en sådan förmån, hvilken förmån för öfrigt utskottet visst icke missunnar dem; ty dels hafva de en mycket ansträngande tjänstgöring och dels kan man därigenom för generalstaben förvärfva duktigt folk, men då deras tjänstgöring vid generalstaben upphör och de erhålla en annan lindrigare tjänstgöring, bör också aflöningen blifva lämpad därefter. Jag kan icke finna annat, än att detta låter väl försvara sig.

Det har vidare sagts, att här endast är fråga om en relativt ringa

*Höjning af
anslaget
till general-
staben.*
(Forts.)

*Höjning af
anslaget
till general-
staben.*

(Forts.)

besparing. Jag tror dock icke, att man här bör göra jämförelser med andra besparingar, och utskottets skyldighet är att bedöma hvarje sak för sig och se till, huruvida ett begärdt anslag är nödigt eller icke. Talaren förklarade slutligen, att passagesystemet icke skulle kunna genomföras utan detta anslag. Därpå tillåter jag mig dock tvifla. Detta system har visserligen förut icke kunnat genomföras af det skäl, att den indelta armén ej haft någon tjänstgöring hela året om, och då har det fallit sig svårt för officerarna vid generalstaben att återvända till tjänstgöringen på sina regementen och mot en nedsatt aflöning. Nu däremot, då såväl kavalleriet som äfven artilleriet och jämväl en del af infanteriet komma att ligga i tjänstgöring året om, måste det naturligtvis ur ekonomisk synpunkt falla sig lättare att föra igenom passagesystemet. Att det skulle blifva ett hinder för systemets genomförande, därest dessa 4,000 kronor icke beviljades, har jag svårt att föreställa mig, då ju Kungl. Maj:t har full rätt att transportera dessa generalstabsofficerare till det truppförband, som Kungl. Maj:t i hvarje fall kan finna lämpligt, lät vara att det under stundom kan få ske med ganska hård hand — det sker dock till arméns bästa och i dess intresse. Dessa officerare sakna all anledning att beklaga sig, alldenstund de från början varit beredda på förändringen och måste underkasta sig att en dag blifva transporterade tillbaka till regementet, hvarför de också från början varit högt aflönade. Om detta kan kännas för dem något obehagligt, så är det en sak, som icke kan hjälpas, eller som åtminstone utskottet icke gärna kunnat taga någon hänsyn till. De hafva fördelar den ena gången, och de få taga obehaget den andra.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Virgin: Jag har till min glädje hört, att här yrkats bifall till Kungl. Maj:ts framställning under denna punkt, men därefter har en ledamot af kammaren uttryckt en mot den förste talarens afvikande åsikt samt yrkat bifall till utskottets hemställan. Med anledning häraf anhåller jag att få med ett par ord beröra denna fråga.

Det synes mig ganska obilligt, att en person, som innehar tjänst å stat, skall kunna nödgas återgå till en lägre aflönad befattning, och detta torde väl också vara något mycket sällsynt. Visserligen har det sagts, att om man i det förevarande fallet gör en jämförelse med de vikariatsförordnanden, som till ganska stort antal förekomma och måste förekomma, vore där ett alldeles motsvarande förhållande, i det att då en person, som kanske under flera år skött en annans tjänst, måste gå tillbaka till den lägre aflönade tjänsten i samma ögonblick tjänstens ordinarie innehafvare återinträder. Men häri ligger dock den väsentliga skillnaden, att uti det jämförda fallet förekommer en ordinarie innehafvare, som träder tillbaka samt återtager tjänsten och aflöningen. Det heter, att där ingenting finnes att taga, har till och med kejsaren förlorat sin rätt, och det är naturligt, att då aflöningen och platsen blifva upptagna af den ordinarie, måste den, som förordnats att sköta platsen under den ordinarie innehafvarens frånvaro, vika, vore det än så obehagligt för den vikarierande. I förevarande

fall är icke fråga om dylika vikariat, och därför kan jag icke heller finna annat, än att jämförelsen i någon mån baltar.

Den ärade talaren sade också, att aflöningen är till för ämbetet, och det är ju alldeles riktigt, men däraf får man väl icke draga den slutsatsen, att man på förhand kan få så anordna löneförhållandena för ett ämbete, att möjligen personer en dag kunna försättas i en obehaglig ekonomisk situation. Jag vill i afseende å det föreliggande förslaget endast erinra, att våra generalstabsofficerare i synnerhet numera, i följd af ökade fordringar på praktisk tjänstgöring, ofta nödgas underkasta sig ändrade förhållanden, såsom flyttningar fram och tillbaka mellan olika orter för tjänstgöring vid regementet mellan kommanderingarna till krigshögskolan, till aspiranttjänstgöringen och sedermera en eller flere passager, hvarmed följa ganska betydande direkta och indirekta utgifter, som kunna vara mycket betungande för sådana, som icke hafva personlig förmögenhet. Men å andra sidan är det väl knappt önskligt, att våra generalstabsofficerare rekryteras uteslutande bland de särskildt lyckligt ekonomiskt lottade.

Den siste ärade talaren förmenade, att ett afslag å de begärda 4,000 kronorna icke skulle vålla några svårigheter för passagesystemets genomförande, och ville i sammanhang därmed erinra om de numera så väsentligt ändrade tjänstgöringsförhållandena, emot då den indelta armén utgjorde största delen af vår här. Nej, visserligen möta nu mindre hinder från tjänstgöringsförhållandenas synpunkt, men här gäller det ju de ekonomiska förhållandena, och där uppstå utan tvifvel svårigheter. Det måste alltid vara obehagligt för en befälhafvare att bereda en underlydande en väsentlig ekonomisk olägenhet. Man måste tänka sig, att en viss tveksamhet kan uppstå och att vederbörande icke känna sig hafva samma frihet som eljest att göra sina dispositioner, då dessa svårigheter spela in.

Det nämndes till sist någonting om att man icke kan hjälpa, om något obehag kan komma att träffa den enskilde. Jag tror dock icke, att här i främsta rummet är fråga om obehag för enskilde, utan det är ur synpunkten af hvad statens och det allmännas intresse kräva, som Kungl. Maj:t framlagt detta förslag; det är, såsom redan förut betonats, för att man vid val af generalstabsofficerare skall vara fri och oberoende samt jämväl vara fri och oberoende, då omständigheterna och lämpligheten kräva deras förflyttande till trupptjänstgöring, hvilken de gifvetvis alla mycket väl behöfva.

Jag skulle mycket beklaga, om genom ett afslag å den nu äskade obetydliga lönefyllnaden svårigheter skulle uppstå för genomförandet af en princip, hvilken säkerligen alla anse och erkänna vara fullt riktig, d. v. s. passagesystemets fullständiga genomförande på detta område.

Friherre Palmstierna: Endast ett par ord, då herr statsrådet och chefen för landt försvarsdepartementet yttrat sig om saken. Jag tillåter mig säga, att beträffande de många flyttningarna, som herr statsrådet talat om, att generalstabsofficerare voro underkastade — hvilket naturligtvis är fullkomligt i öfverensstämmelse med det verkliga förhållandet — har också chefen för generalstaben, såsom synes

*Höjning af
anslaget
till general-
staben.*
(Forts.)

*Höjning af på sid. 7 i betänkandet, talat om de flyttningsbidrag, som skulle till-
anslaget försäkras dem, hvarom utskottet icke haft något att säga. Härtill kom-
till general- mer, såsom jag förut tillåtit mig nämna, att generalstabsofficerarne
staben. genast få en ganska hög lön, så att de i det fallet komma i en
(Forts.) mycket bättre ställning än andra officerare.*

Det har talats om passagesystemet; det är taget från Tyskland, där man således har att söka typen, men jag tror icke, att officerarne i Tyskland få sådana lönetillägg, som nu ifrågasatts, då de transporteras, och jag tror, att man där ändå genomfört passage-systemet utan ringaste tveksamhet, och det blir nog, föreställer jag mig, gjordt äfven här i Sverige.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Lindgren*, att kammaren, med godkännande af Kungl. Maj:ts framställning i hvad anginge beviljandet af 4,000 kronor för genomförande af det s. k. passage-systemet vid generalstaben, skulle i öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Stycket a).

Utskottets hemställan bifölls.

Stycket b).

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, med godkännande af statsrådsprotokollet bilagda kostnadsberäkning och förslag till stater för infanteriet, kavalleriet, artilleriet, artilleriets tekniska personal, fortifikationen och trängen, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 15,345,697 kronor, med 629,108 kronor till 15,974,805 kronor.

I sammanhang med denna framställning hade utskottet behandlat en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 58, hvori herr *A. H. Hammar skjöld* föreslagit, att Riksdagen — under uttalande af önskvärdheten, dels däraf att den ersättning genom anställande af manskap på grund af frivilligt aftal uti afgången i den indelta nummerstyrkan, hvarom i Riksdagens skrifvelse den 2 juni 1901, n:o 120, förmäldes, måtte såväl intill år 1908 som ock därefter inskränkas till hvad be-

hofvet rimligen kräfde, dels därpå att den genom 1901 års härordning beslutade ökningen af kavalleriet och artilleriet måtte, för att icke den nya härordningen och öfvergången till densamma skulle i kostnads-hänseende blifva alltför betungande, tills vidare begränsas: vid kavalleriet genom minskning af skvadronernas styrka samt vid artilleriet genom att icke uppsätta fälthaubits-artilleri och genom att inskränka landfästnings- och positionsartilleriet — måtte besluta:

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.*
(Forts.)

att antalet beställningar »öfriga volontärer» vid infanteriet skulle för år 1905 utgöra högst 4,623 nummer, med rätt för Kungl. Maj:ts att fördela detta antal på vederbörliga infanteritruppförband;

att manskapsstyrkan (korpraler och menige) vid kavalleriets regementen bestämdes med hänsyn därtill, att antalet stambästar vid detta truppslag komme att utgöra 5,000;

att den föreslagna ökningen i antalet beställningar vid fältartilleriets truppförband icke måtte bifallas; och

att hvad som föresloges i fråga om artilleriets tekniska personal ej heller måtte bifallas.

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, »att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt herr Hammarskjölds i ämnet väckta motion, må besluta, att volontärer vid infanteriet skola i de olika regementenas stater uppföras till det antal, som bil. 3—30 till detta utlåtande utvisa, samt i följd härpå höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m. med 111,538 kronor».

Vid nu föredragna moment var reservation afgifven af herrarna *P. Pehrson, H. Andersson, N. Bosström, G. Odqvist, D. Persson, J. A. Sjö, N. Nilsson, C. J. Ödman* och *L. Eriksson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt herr Hammarskjölds i ämnet väckta motion, måtte besluta, att volontärer vid infanteriet skulle i de olika regementenas stater uppföras till det antal, som bil. 3—30 till reservationen utvisade, samt i följd härpå höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m. med 38,195 kronor.

Herr Jonsson: Enär herr Hammarskjölds motion första gången förekommer i denna punkt och däri efter mitt förmenande har förebragts goda skäl för i densamma framställda förslag och yrkanden, har jag ansett mig böra till detta moment yttra några ord.

Det förefaller mig då till en början, som om man vid behandlingen af denna hufvudtitel bör hafva i minnet, hvartän det leder, om man låter statsutgifterna springa upp i sådan grad, att landets ekonomiska bärkraft icke längre orkar med de bördor, som läggas på detsamma. Och detta anser jag vara af så mycket större vikt att man icke förbiser, som vi i dessa dagar sett ett exempel på, hvartän det leder, om man glömmer sambandet mellan dessa båda faktorer; vi hafva nämligen sett, huru det norska stortinget just på sådan grund ansett sig nödsakadt inställa härens bataljonsöfningar, en åtgärd, som jag förmenar måste vara af mycket större betydelse för

Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)

härens effektivitet än de förslag, som herr Hammarskjöld ifrågasatt att få genomförda. Det synes mig därför, som om äfven vi å vår sida, för att icke en dag bli öfverraskade på samma sätt som Norge, böra söka i god tid göra oss reda för, i hvilket förhållande statsutgifterna stå till skatteförmågan hos folket eller till landets ekonomiska bärkraft. Om man söker göra sig ett begrepp därom, har man *en* faktor alldeles gifven och klar. Om jag ser på senaste årtiondet, 1895—1904, hafva statsutgifterna därunder ökats med 76,614,000 kronor eller med 79 procent. Söker man å andra sidan göra sig ett begrepp om, i hvad mån befolkningens skatteförmåga under samma tid ökats, skulle man ju i vissa fall kunna enbart bygga på, i hvad mån bevillningen till staten för fastighet och för inkomst under samma tid stigit, därest icke andra omständigheter därvidlag inverkat, som göra, att den ökning, som skett i bevillningen, icke helt enkelt får tagas såsom ett exakt uttryck för ökningen i skatteförmågan. Ökningen i bevillningen har under nämnda tioårsperiod varit 68 procent eller 3,681,227 kronor. Detta ser således icke så farligt ut; om skatteförmågan vuxit med 68 procent, under det att utgifterna ökats med 79 procent, vore det i alla fall icke så mycket att säga därom. Men, mina herrar, det är åtskilliga andra faktorer, som inverkat och som man har att taga hänsyn till vid bedömandet af hvad denna ökning i bevillningen betyder. Den borde under normala förhållanden, såsom representerande ökning i taxeringsvärdet och den beskattningsbara inkomsten, vara ett exakt uttryck för huru skatteförmågan växt under tiden. Men under samma tioårsperiod har bevillningen för 1903, som uppbäres i år, när till den lägges inkomstskatten, mer än fördubblats på ungefär samma skattegrunder, hvaraf 1895 bevillning utgick. Detta är således en faktor, som måste anses hafva inverkan på den verkliga skatteförmågan. Och vidare hafva, såsom bekant, under samma tid lefnadskostnaderna i ganska afsevärd grad ökats; och enär dessa icke få inverka på den beskattningsbara inkomsten, för så vidt det gäller personens taxering, men hafva förorsakat samme skattskyldige ökade kostnader för att taga sig fram, är det gifvet, att den verkliga ökningen i skattekraft därigenom också har lidit hos honom. Sedan får man därtill lägga, att allt hvad som i riksstaten är upptaget såsom bevillningar under samma tid ökats med 95 procent; och då naturligtvis äfven dessa andra arter af bevillning liksom den direkta bevillningen till staten måste verka en nedsättning i den verkliga skatteförmågan, tror jag man kan resonera som så, att ökningen i skatteförmågan under den ifrågavarande tioårsperioden ungefär kan vara hälften så stor som statsutgifternas ökning. Och hvad som väsentligt inverkat på statsutgifternas ökning känner enhver af kammarens ledamöter; det är nämligen anslagen under fjärde och femte hufvudtitlarna, som under samma tioårsperiod hafva vuxit med 116,5 procent, under det att statsutgifterna i allmänhet stannat vid 79 procent.

Vidare skulle jag vilja säga, att man icke heller bör se bort ifrån, huru den nationella arbetsprodukten under senare tider ställt sig, sedd gentemot våra förbindelser med utlandet — jag menar,

huru betalningsbalansen mellan Sverige och utlandet i allmänhet sett sig. Vi böra då minnas, att under de första åren af denna 10-årsperiod, åren 1895, 1896 och 1897, voro vi i den lyckliga belägenhet att ha en gynnsam ställning gentemot utlandet, så att åtskilliga tiotal miljoner af svenska, i utlandet liggande värdepapper af olika slag kunde återköpas. Men från och med år 1899 har det gestaltat sig på helt annat sätt. Med ledning af bankrapporterna i afseende å ökningen af vårt lands guldkassor och så kallade guldvalutor äfvensom af riksgäldskontorets och hypoteksbankens redogörelser för deras mellanvaranden med utlandet samt genom samtal med åtskilliga ledande bankmän, hvilka i större skala förmedla hithörande affärer med utlandet, har jag sökt följa utvecklingen under dessa år. Och jag har därvid kommit till det resultat, att vi under dessa fem år haft en underbalans på ungefär 130,000,000 kronor, som vi fått betäcka genom export af obligationer — statens, hypoteksbankens, kommuners, järnvägars o. s. v. Därvid har jag dock, innan jag kommit till denna balans, dragit ifrån till vår fördel den ökning, som under årens lopp uppstått i guldkassan och så kallade guldvalutor inom landets banker äfvensom i hypoteksbanken och riksgäldskontoret samt amorteringar å svenska, i utlandet liggande värdepapper och återköp af dylika.

Allt detta synes mig vara saker, som man icke får förbise vid behandlingen af någon hufvudtitel och särskildt icke vid denna. Det bevisar ju, att vi slagit på för stort, så att landets ekonomiska bärkraft icke kunnat följa med. Det är icke heller under, att så skett, då jag tänker på, hvad Riksdagen under denna jämförelsevis korta följd af år beslutat. Vi hafva i stor skala ökat flottans materiel i alla riktningar med däraf följande ökning af personalen; vi hafva sökt ordna landets fasta försvar, i hvilket hänseende dock åtskilligt ännu återstår att göra, vi hafva anslagit medel till anskaffandet af nya eldhandvapen och ny fältartillerimateriel för armén jämte åtskilligt annat, och så till sist hafva vi åtagit oss en härordning, som relativt, i förhållande till sin effektivitet och med hänsyn till vårt lands ekonomiska bärkraft, kanske är den dyraste i världen. När man räknar samman allt detta, är det icke underligt, om man nu befinner sig inför en vanskligh situation. Enligt min mening är det klokt att icke se bort från detta, utan vid behandlingen speciellt af denne hufvudtitel vidtaga de besparingar, som utan synnerlig skada för arméns effektivitet möjligen kunna göras.

Så vidt jag kan bedöma saken, skulle ett bifall till herr Hamarskjölds motion hela linjen utefter icke vara af någon ödesdiger betydelse för vår här, men onekligen ganska afsevärdt bidra till att undanröja den fara, inför hvilken vi eljes förr eller senare komma att stå, nämligen att nödgas vidtaga vida mera riskabla reduktioner, än hvad som nu kan behöfva ske. Måttliga reduktioner under någon längre tid skola gifvetvis befinnas mindre farliga för vårt försvars effektivitet.

Nu har utskottet i denna punkt till viss grad gått herr Hamarskjölds önskingar till mötes. Utskottsledamöterna från Andra Kammaren hafva emellertid velat gå än längre och i en reservation

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)

gifvit uttryck åt denna sin mening. Det kan icke falla mig in att i denna kammare göra en massa yrkanden i ett sådant fall som detta. Det beror här på hvar och en att själf bedöma hvad som kan vara det riktigaste och klokaste; och ingen talare, om han så talade med änglatungor, kan väl i fråga om försvarsväsendet rubba Första Kammarens mening, att man endast med största försiktighet får söka inskränka de kostnader för sådant ändamål, som af regeringen påkallas såsom nödiga.

Min tro är emellertid, att om kammaren nu skulle vilja något mera tillmötesgå den mening, som företrädes af utskottsledamöterna från Andra Kammaren, så vore detta från Första Kammarens sida ett klokt drag. Det lär icke vara till gagn att, för ökande af landets försvarskraft, hårdnackadt fasthålla vid de kraf och fordringar, som fackmännen — militärerna — för sin del anse nödiga; ty då det kommer till kritan, beror landets försvarskraft och vilja att försvara sig af dess förmåga i sådant hänseende. Men förmågan därtill finnes icke, om man under en följd af år allt för hårdt beskattar befolkningen.

Jag har med detta velat uttala min mening, att herr Hammar-skjölds motion vore i dess helhet förtjänt af bifall, synnerligast därför att, såvidt jag förstår, man därigenom utan rubbning i öfrigt eller olägenhet endast modererar den af Kungl. Maj:t tilltänkta öfvergångsplanen intill år 1912. Men man vunne därigenom sådana besparingar, att landet möjligen kunde efter några år finnas bättre situeradt för att fylla de kraf, som då kunna behöfva framställas. Och framförallt skulle kammaren, om densamma visar god vilja i att spara, där det utan någon egentlig olägenhet kan ske, hafva vunnit ett större förtroende hos den stora massan af folket; och på förtroendet hvilat dock till sist allt, om man vill lyckas att något uträtta.

Jag kan ju framställa det yrkande, att kammaren måtte bifalla den af herr Pehr Pehrson m. fl. afgifna reservationen, men jag förklarar ock på samma gång, att det icke kan falla mig in att i denna sak begära votering.

Herr Crusebjörn: Jag har naturligtvis liksom herrarna alla med mycken uppmärksamhet följt den föregående ärade talarens framställning rörande landets förmåga att bära de uppoffringar, som äro förenade med försvarsväsendets utveckling; och jag kan naturligtvis icke förneka, att den största försiktighet är af vikt i afseende på ett hastigt höjande af försvarsbudgeten. Men det vore efter min mening i hög grad att beklaga, om man icke skulle kunna på ett lugnt och naturligt sätt genomföra det program, som Riksdagen har uppställt för försvarsväsendets tillgodoseende.

Det är efter min mening icke alldeles riktigt att blott säga: Så och så stor var försvarsbudgeten då, så och så stor är den nu; och det visar ju en alltför hastig tillväxt. Och det är ej heller riktigt att förutsätta, att, därför att under de få öfvergångsåren från det gamla till det nya budgeten hastigt stigit, denna stegring skall i samma grad fortsätta år ifrån år.

Det fanns väl ingen, som icke år 1901 hade full insikt om, huru

litet vårt försvarsväsen med dess dåvarande organisation motsvarade de fordringar, man måste ställa på detsamma, och huru illa afvägda verkliga utgifterna därför voro i förhållande till försvarsförmågan. Därför tog också Riksdagen mod till sig och förklarade, att, äfven med utsikt att de ekonomiska bördorna blefve stora, Riksdagen ville, att försvaret skulle stärkas och sättas på den fot, att vi med hopp om framgång kunde försvara landet. Om nu konjunkturerna tillfälligtvis hafva blifvit något ogynnsammare, än hvad mängden vid den tiden hoppades och trodde, så bör man naturligtvis icke därför genast tappa modet och säga: Nej, det där programmet kan icke genomföras, det måste ändras. Men det är ungefär, hvad herr Hammar-skjöld säger, och som den föregående ärade talaren fann så i alla afseenden beaktansvärdt. Jag tror, att vi böra öfverlämna till landets regering att bedöma, huru våra finanser ställa sig i förhållande till budgeten och, så länge regeringen finner det vara möjligt utan skada för landets ekonomiska ställning, låta försvarsväsendet utvecklas i enlighet med det af Konung och Riksdag år 1901 fastställda programmet.

Hvad särskildt beträffar den nu föredragna punkten, så har ju utskottet föreslagit en ganska väsentlig inskränkning i hvad Kungl. Maj:t begärt med afseende på ökningen af volontärer vid infanteriet. När man läser utskottets framställning, kan det tyckas, som om det af Kungl. Maj:t begärda antalet volontärer icke skulle stå i öfverensstämmelse med grunderna för 1901 års program. Jag vill därvid erinra, att vid 1901 års riksdag förelåg icke till bedömande något i detalj uppgjort öfvergångsförslag, men Kungl. Maj:t hade, till ledning för Riksdagen i fråga om, huru öfvergången från det gamla till det nya skulle ske, bifogat ett af generalstaben utarbetadt, dylikt förslag. Detta har Kungl. Maj:t i sina framställningar till Riksdagen under de gångna åren följt, och Riksdagen har beviljat hvad sålunda af Kungl. Maj:t äskats. Jag skall gärna erkänna, att Riksdagen på detta sätt beviljat ett större antal volontärer, än hvad de år 1901 fastslagna grunderna ovillkorligen kräfde. Men hvar och en af herrarna inser med all säkerhet, hvilka svårigheter alltid äro förbundna med en öfvergång från gammalt till nytt å detta område, i synnerhet då det nya i mängd och mycket är så väsentligt olika det gamla, som här var fallet. Hvar och en har också sig bekant, att vid öfvergång från gammalt till nytt å det militära området lätt inträder ett svaghetsmoment. Det kräfves därför af den, som i första hand har skyldighet att ordna dessa förhållanden, att se till, att man under ingen del af öfvergångstiden blir svagare, än hvad man var vid utgångspunkten. Detta öfvergångsförslag var nu byggdt på den grundsatsen, att — då man ju måste släppa af den indelta styrkan förr eller senare — man dock skulle söka hålla stamtruppen för hvarje öfvergångsårs så stor, att man i händelse af en mobilisering icke stode svagare än vid en mobilisering under det gamla systemet — något, som lätt kunde blifva händelsen, innan tillräckligt många årsklasser af värnpliktige erhållit den ökade utbildning, som det nya systemet förutsätter. För att gå nog försiktigt till väga hade Kungl. Maj:t ock år 1901 föreslagit, att rekryteringen vid indelta armén icke skulle upphöra förrän efter de sex första öfvergångsårens slut. För

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

den händelse nämligen den indelta styrkan nedginge hastigare, än som vore att beräkna på grund af förut vunnen erfarenhet, så skulle rust- och rotehållare fortfarande rekrytera. Det är därigenom den siffra tillkommit, som i 1901 års grunder finnes angifven såsom minimsiffran för stamanställda vid de vanliga infanteriregementena, nämligen 520. Kungl. Maj:t hade nämligen i sin framställning sagt, att då vid ett stort regemente inom infanteriet den indelta manskapsstyrkan nedgått till 520, skulle för rust- och rotehållare inträda skyldighet att fortfarande rekrytera. Följden häraf blef, att vid en del mindre regementen och vid de norrländska, där den indelta styrkan icke ens vid öfvergångstidens början utgjorde 520, skulle rekryteringen fortgå utan afbrott ända till det sjätte öfvergångsåret. Däri hade man således full trygghet för, att icke något regemente skulle komma att erhålla alltför svag stamstyrka.

Nu var det ju ganska naturligt, att, då Riksdagen beslöt sig för det stora och betydelsefulla steget att upphäva indelningsverket, det låg något ganska motbjudande i, att det oaktadt ny rekrytering af indelt manskap skulle ske under öfvergångstiden; och nära till hands låg då att söka på något sätt undvika detta. Därför erbjöd Riksdagen Kungl. Maj:t, emot indelningsverkets fullständiga uppbörande redan vid öfvergångstidens början, att för den händelse indelta styrkan vid något regemente skulle nedgå under en viss siffra — 520 vid ett stort regemente och vid de mindre den styrka, de då hade — så skulle Kungl. Maj:t ha rättighet att sätta volontärer i de felande indelta numrens ställe.

Det är nu mycket viktigt, att man icke förgriper sig å detta af Riksdagen gjorda erbjudande, som också återfinnes i Riksdagens beslut af år 1901. Efter min mening hafva emellertid reservanterna, åtminstone hvad ett af de norrländska regementena beträffar, förgripit sig å det sålunda träffade aftalet. Detta är i hög grad betänkligt. Ty naturligt var, att Kungl. Maj:t vid bedömandet, huruvida de af Riksdagen erbjudna förbättringar i försvaret motsvarade den uppoffring, som indelningsverkets uppbörande innebar, måste taga den största hänsyn till de löften, som innefattades i Riksdagens beslut. Det vore då enligt min mening högeligen att beklaga, om, i följd af tillfälliga svårigheter, man nu skulle gripa till en sådan åtgärd som att icke längre hålla fast vid de grunder, hvilka Kungl. Maj:t mest anse vara bindande under hela öfvergångstiden. Kungl. Maj:t har naturligen med fullt förtroende till Riksdagens löften vidtagit den för vårt försvar så betydelsefulla åtgärden att sanktionera Riksdagens beslut af år 1901 — det kunde hafva hänt, att eljest Kungl. Maj:t funnit sig böra besluta på annat sätt.

Att nu redan under de gångna öfvergångsåren Kungl. Maj:t begärt och Riksdagen beviljat flera volontärsbeställningar, än som enligt 1901 års beslut ovillkorligen erfordrades vid öfvergångstidens slut, har naturligtvis, såsom redan antydts, sin grund däri, att man velat se till, att försvaret under hvarje fas af denna öfvergång vore starkare och icke svagare än förut. När nu emellertid utskottet icke ansett sig kunna längre följa den utstakade planen i generalstabens öfvergångsförslag, så är det ju att beklaga; men med hänsyn till

vikten af att besparingar må kunna göras, får man väl möjligen finna sig däri och vara utskottet tacksam för att det sett till att den ståndpunkt, som man enligt öfvergångsförslaget skulle i denna volontärfråga intaga vid sjätte öfvergångsårets slut, blifvit respekterad, och att man således icke förgripit sig på 1901 års Riksdags af Kungl. Maj:t godkända beslut.

Går man sedan till reservationen, så finner man tyvärr hos reservanterna icke den tanken rotfäst, att det är af vikt att under öfvergångstiden kunna stå allt bättre rustad i händelse af en mobilisering. Då man läser reservanternas anförande, vore man nästan böjd att tro, att reservanterna ansett den närvarande tiden vara sådan, att man ej behöfver tänka på huru det skall ställa sig i händelse af en mobilisering. Men, mina herrar, jag tror dock, att en dylik åskådning är något lättsinnig. Det talades ju år 1901 från alla håll vidt och bredt om huru nödvändigt det var, att vi förbättrade vårt försvar, så att det kunde fylla sin bestämmelse och motsvara tidens fordringar; man hörde då nästan endast klander öfver att den, som utarbetat den kungl. propositionen, tagit till öfvergångstiden alltför rundligt, och man fann det oförsvarligt, att vederbörande icke försökt göra densamma betydligt kortare. Nu återigen börjar man i vidsträckta kretsar höra det talet: ja, vi få väl lof att sakta af litet, äfven om man därigenom skulle något skjuta fram öfvergångstidens slut; det kan icke hjälpas, ty vi få lof att se till, att det svenska folket icke blir öfveransträngd af skatter. Jag tror likväl icke, att förhållandena kunna vara sådana, att de påkalla en sådan oegentlighet, som hvad reservanterna ha föreslagit, nämligen att, utan hänsyn därtill att beväringens ökade utbildning kommer till först så småningom och i synnerhet under de sista sex åren af öfvergångsperioden, vilja på alla tänkbara sätt söka komma ifrån förpliktelsen att hålla volontärstyrkan uppe. Reservanterna hafva i en tabell, som finnes vidfogad reservationen, uppgjort en beräkning för ett stort antal regementen, däri de visa, att de ej brutit mot den punkt i Riksdagens beslut år 1901, som säger, att när en indelt styrka går under 520 man, skall bristen ersättas med volontärer. De vilja endas bibehålla detta antal, och på detta sätt komma de enligt denna tabell till det resultatet, att de anse sig kunna vara berättigade att nedsätta de af Kungl. Maj:t åskade volontärernas antal vid dessa regementen med 670 stycken. Men en sådan nedsättning visar föga omtanke om huru dessa regementen vid en mobilisering skola komma att se ut. Men när man går till deras andra tabell angående de norrländska regementena, hafva de ej längre vidhållit detta sätt att beräkna hvad de kunna afpruta, utan där hafva de slagit in på en annan väg och säga, att till följd däraf att det finns så många vakanser vid dessa regementen, så torde det ej vara skäl att bifalla hvad Kungl. Maj:t begärt såsom erforderlig ökning af volontärernas antal. Men då inträffar, särskildt vid Jämtlands fältjägarregemente, att de svårt försynda sig mot det af Riksdagen gifna löftet, som jag förut så många gånger berört. Att det finnes ett tämligen stort antal vakanser vid de tre nordligaste regementena, det är mycket att beklaga, men så underligt är det ej, ty volontärantalet där har med

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)

hänsyn till den ringa stamstyrkan och det volontärantal, som fanns förut, måst under dessa år ökas så hastigt, att befolkningen där uppe icke ännu har blifvit invand till så stort antal, som behöfves, ägna sig åt militärtjänsten, men likväl tyda vissa tecken på att allt flere och flere af befolkningen där uppe blifva villiga att ingå i militärtjänst. Det är dessutom en konjunkturfråga. I ett så folkfattigt land, som öfre Norrland för närvarande är, är ställningen det ena året så och det andra året så, och således är det visst icke säkert, att man icke ett kommande år skall kunna fylla största delen af volontärvakanserna. Rätteligen borde man, om man har omtanke om försvaret i öfre Norrland, vidtaga extra åtgärder för att underlätta volontäranskaffningen, i stället för att helt enkelt stryka volontärer, och dessa åtgärder borde särskildt bestå däri, att man gifve volontärerna vid dessa regementen, där rekryteringen visat sig ej motsvara önskingarna, en förhöjning i aflöningsförmåner på ett eller annat sätt, om erfarenheten gifve vid handen, att svårighet mötte att få dylika volontärer, men att gå så summariskt till väga, som reservanterna vilja göra, nämligen att i stället helt enkelt stryka volontärerna, det kan ej vara rimligt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, torde Kammaren finna, att jag, med hänsyn till en eventuell mobilisering under öfvergångsåren, naturligen helst sett, att Riksdagen velat bifalla Kungl. Maj:ts framställning, men, såsom frågan nu ligger, får jag naturligtvis ansluta mig till utskottets förslag.

Friherre Palmstierna: Visserligen har den siste ärade talaren yrkat bifall till utskottets förslag, men då jag anmält mig, innan jag visste att han begärt ordet, skall jag tillåta mig att yttra några ord. Därvid ber jag att till en början i någon mån få bemöta den förste ärade talaren. Hans särdeles intressanta och viktiga framställning angående den finansiella ställningen kan jag naturligtvis ej inlåta mig på; det finns nog andra personer, som bättre än jag förstå den saken och som komma att därom yttra sig. Men det är ju gifvet, att just de omständigheter, som den ärade talaren berörde, för utskottet varit en kraftig maning att söka nedbringa kostnaderna, så långt det kunnat ske utan att skada landets försvarskraft och utan att på något sätt rubba 1901 års af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda grunder. Jag skall emellertid i afseende å hans finansiella utredning tillåta mig nämna två saker, nämligen dels att vi under de sista fem åren haft två tämligen allvarsamma missväxtår, som naturligtvis ökat underbalansen, dels ock att vi hade en ganska betydlig, ja, till och med större underbalans år 1887. Jag tror, i motsats till den uppfattning, som den ärade talaren torde hysa, att möjligen det protektionistiska system, som sedan dess införts och fullföljts i Sverige, har höjt vår ekonomiska bärkraft högst betydligt och äfven minskat handelsbalansen. Han sammanställde denna underbalans äfven med de dyra lefnadsomkostnaderna, men jag undrar, om ej dessa till stor del bero på de ökade pretentioner, som alla samhällsklasser och kanske icke minst arbetsklassen under denna tid fått och äfven haft anledning att få och hvilka gifvetvis medfört

ökad import. Gifvet är emellertid, att till utgifterna hafva högst betydligt bidragit de ökade kostnaderna för här och flotta. Men å andra sidan — hur mycket har ej Sverige vunnit i försvarskraft under dessa år! Man måste ju hålla sig beredd på alla möjligheter. Lyckligtvis hafva vi ej behöft sätta vårt försvarsväsen på prof, men under tiden har dock Sveriges själförtroende vuxit, och med känslan af att vi äro herrar i vårt eget hus har också förtroendet till våra affärer stegrats. Jag tror således, att vi härvidlag hafva vunnit högst betydligt.

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

Han talade vidare om att vår härordning är så dyr, kanske den dyraste i världen. Det är mycket sant, men hvarför? Jo, därför att Sverige ej vill ännu gå in på den värnpliktens hårda börda, som flertalet länder för länge sedan måst underkasta sig. Vi måste försvara oss, men det finns icke mer än två sätt, antingen den frivilliga — på sätt och vis måttligt frivilliga, ty den är ju genom lag bestämd — personliga uppoffringen eller ock uppoffring af penningar. Förut voro alla länders härordningar ställda på den ena eller andra formen af värfvad här, och så hafva också vi haft, ehuru arfvodet till vår värfvade armé delvis utgick i jord. I andra länder har man dock för länge sedan funnit, att det blef för dyrt med värfningssystemet; det blef omöjligt att anskaffa nödiga medel härtill, och därför hafva dessa länder gått in på tre, fem, ja sju års värnplikt, hvilken emellertid numera i allmänhet nedsatts till tre- och tvåårig. Detta hafva vi ej velat, och då vi ej vilja betala med personlig uppoffring, måste vi betala med pengar. Jag är öfvertygad, att denna dyrhet snart kommer att göra, att vi måste öka de personliga uppoffringarna för att kunna spara. Men jag tror ej, att vi skulle göra väl i att, som den ärade talaren sade, nu följa Andra Kammarens exempel.

Han sade, att han skulle vilja yrka bifall till herr Hammarskjölds motion öfver hela linjen. Detta gör, att jag vill något uppehålla mig vid herr Hammarskjölds motion, som står omtalad på sid. 42, hvarvid jag, herr talman, ber om ursäkt, att jag äfven kommer att beröra de punkter af motionen, som ännu icke äro föredragna. Där står taladt om att den ersättning genom anställande af manskap på grund af frivilligt aftal uti afgangen i den indelta nummerstyrkan, hvarom i Riksdagens skrivelse den 2 juni 1901, n:o 120, förmäles, bör, såväl intill år 1908 som ock därefter, inskränkas till hvad behofvet rimligen kräver. Nu står det, herr talman, i 1901 års beslut, att nummerstyrkan skall i mån af behof fyllas med volontärer. Jag förmodar, att hvar och en då tänkte sig saken så, att hvad som brister i 520 skall fyllas, ty »i mån af behof» kan naturligtvis ej öfversättas med »hvad behofvet rimligen kräver», när man i så fall skulle kunna säga, att man tycker, att det icke förefinnes något behof alls. Således är herr Hammarskjölds framställning något oegentlig eller, om jag så må säga, något ogenerad. Detta har ej heller vare sig Första Kammarens eller Andra Kammarens utskottsledamöter velat lyssna till, utan de hafva lojalt velat fylla bristen i de 520.

Vidare säger herr Hammarskjöld, att man vid kavalleriet skulle kunna minska skvadronernas styrka. Denna styrka är bestämd i 1901 års härordning, och då förefaller det mig egendomligt att säga,

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.*
(Forts.)

att den kan minskas. Sedan säger herr Hammarskjöld, att manskapsstyrkan (korpraler och menige) vid kavalleriets regementen skulle bestämmas med hänsyn därtill, att antalet stambästar vid detta truppslag komme att utgöra 5,000, samt att antalet beställningar »öfriga volontärer» vid infanteriet skulle för år 1905 utgöra högst 4,623 nummer, med rätt för Kungl. Maj:t att fördela detta antal på vederbörliga infanteritruppförband. Det är dock en sak, som Riksdagen hittills ej velat släppa, nämligen att fastställa de af Kungl. Maj:t föreslagna staterna. Nu skulle man så att säga lämna åt Kungl. Maj:t en bundt volontärer om 4,000 stycken, med rätt för Kungl. Maj:t att fördela denna styrka, huru Kungl. Maj:t vill. Jag tror ej, att en sådan anordning skulle vinna ens den förste talarens bifall, om det blefve fråga om något dylikt.

I motionen säger herr Hammarskjöld, att om en enskild person startar ett företag, så får han planlägga det, så godt han förstår, men om han finner att det öfverskrider hans tillgångar, så får han upphöra därmed, och så får man också göra i detta fall. Nej, det är just så, som man ej kan göra här. Ty här äro två personer, som, om jag så må säga, uppgjort ett kontrakt, nämligen Kungl. Maj:t och Riksdagen, och detta kontrakt innehåller ett aftal om så att säga köp och byte, hvilket aftal går ut därpå att indelningsverket skall upphöra på vissa villkor. Jag tror därför icke, att man kan göra på det sätt som herr Hammarskjöld föreslår.

Kanske det tillåtes mig att, efter det här är så mycket fråga om volontärer, något yttra mig om deras olika antal och att äfven inför kammaren få försvara det af utskottet föreslagna alternativ I och den nedsättning, som däri är föreslagen i antalet af de i Kungl. Maj:ts proposition upptagna volontärerna. Volontärerna äro af två slag; det ena är afsedt att ersätta hvad som brister i det indelta manskapet intill 520, och det andra slaget äro de, som så småningom skola bilda den nya stammen och sedan ständigt finnas till ett antal af 207 vid hvarje större regemente, men dock icke förr än år 1912 vid öfvergångstidens slut.

Nu har det redan beslutats, att volontärantalet för hela armén, infanteri och kavalleri, skulle detta år, 1904, ökas med, om jag tager ett rundt tal, 2,000 volontärer. Här är nu föreslagen en ökning med 1,672 stycken för infanteriet och kavalleriet, och således skulle på dessa två år 1904 och 1905 volontärerna ökas med omkring 3,700. Det är en ganska betydlig ökning, och då hvarje volontär kostar 600 kronor om året, är detta en affär på öfver 2 millioner kronor. Kungl. Maj:t har nämligen förra året föreslagit och Riksdagen har gått in på att för hvarje volontär får beräknas arfvode för 365 dagars tjänstgöring, eburu de ej tjänstgöra så mycket. Men det har ej stått till att få hela denna massa volontärer. Den sista december 1903 fanns det omkring 1,800 volontärvakanser inom hela armén, och den 1 januari 1904 fanns det ca 3,700 vakanser. Skillnaden beror därpå, att år 1904 skulle det tillkomma ytterligare ett par tusen volontärer, men man kunde ju ej genast värfva ett så stort antal, utan de skulle värfvas under årets lopp. I hvarje fall är det en högst betydlig siffra, som det ej är möjligt för Kungl. Maj:t att fylla. Det har under föregående år ej varit möjligt för Kungl. Maj:t att hålla

fulltaligt det antal volontärer, som begärts, och hvad har följden däraf blifvit? Jo, de allmänna besparingarna hafva vuxit ganska betydligt, så att endast på titeln aflöning och rekrytering besparingar 1902 uppstått på omkring 1,300,000 kronor, hvilka Kungl. Maj:t ägt använda och äfven har använt. Med den ökning af volontärsantalet, som nu är begärd, skulle detta komma att uppgå till omkring 8,300. Men år 1908 skulle det icke vara mer än c:a 6,500, så att vi då skulle stå inför en strypning, som skulle blifva ganska allvarsam, hvarför utskottet ansett det lämpligare att redan från början begränsa antalet något. Detta är ett skäl, hvarför utskottet ansett sig böra redan från början så varsamt som möjligt se till, hvad som kan nedsättas. Därvid har utskottet utgått från den krigsberedskap, som i generalstabens öfvergångsförslag står för 1907, det sista år, då de värnpliktige ännu hafva en kortare öfningstid. För detta år har generalstabsförslaget en manskapsstyrka af 670, däraf man tänkt sig att 520 skulle vara indelta och 150 volontärer, och det talet har utskottet i alternativ I sökt genomföra hela vägen.

Den siste talaren talade om att det var synnerligt många vakanser vid de norrländska regementena. Den 31 december 1903 fanns det 458 vakanser och den 1 januari 1904 fanns det 566. Skulle nu de 194, som Kungl. Maj:t begärt, anskaffas, skulle det blifva 760 volontärer som skulle tillsättas. Utskottet har vid sitt alternativ I haft full kännedom om detta förhållande, och man har mycket öfverlagt, om man skulle föreslå någon nedsättning af volontärernas antal, därför att det stora antalet vakanser skulle göra, att man endast komme att lämna penningar till allmänna besparingar. Men å andra sidan har man haft för ögonen, att det gäller Norrlands försvar, och med hänsyn till det ringa antalet stamtrupper däruppe i denna ofantliga landsdel har det varit för utskottet motbjudande att föreslå nedsättningar där. Man har i stället haft den förhoppning, att Kungl. Maj:t genom extra åtgärder skulle veta att så vidt möjligt på något sätt uppbringa stamstyrkan till hvad som begärts. Jag vill äfven nämna, att den besparing, som i alternativ I är åstadkommen, uppgår till $1\frac{1}{4}$ million kronor.

Då den förste talaren ansåg, att det skulle vara ett klokt drag af kammaren att gå med på reservationen och Andra Kammarens förmodade beslut, ber jag att som hastigast något få bemöta reservanternas förslag, som läses å sidan 152. Reservanternas hafva ställt sig på den ståndpunkt, att de vilja lämna de beställningsmän och korpraler, som Kungl. Maj:t föreslagit, men dessutom af öfrige volontärer 48 stycken. Det är ju en ståndpunkt, som man kan försvara — det kan man ju med nästan hvilken ståndpunkt som helst — men att märka är, att de »öfriga» 48 volontärerna annars icke skulle tillkomma förrän år 1912. Genom denna uppställning har en besparing åstadkommit på — inberäknadt norrlänningarna — tillhopa 826 nummer, då däremot genom alternativ I skulle uppstå en besparing af 465. Men med den princip, som de uppställt, hafva de visserligen nu kunnat inbespara så mycket, men följer man denna princip, kommer man mycket hastigt förbi alternativ I, som behåller talet 670 ända till år 1908. Ty med den princip, som reservanternas uppställt,

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)

kommer man mycket snart till 520 + 207, det vill säga till 727 man, och således går man förbi alternativ I.

En anmärkning mot reservanterna, som enligt min tanke är mycket allvarsam, är att de gå under de af Kungl. Maj:t för år 1904 föreslagna och af Riksdagen anslagna staterna för 10 olika regementen, med tillhopa öfver 300 nummer. Nu äro dessa volontärer nyligen — kanske i fjol eller i år — antagna på tre eller fyra års tid. Skola de nu afskedas? Och hvad har Kungl. Maj:t för rätt att afskeda dem? Fråga är, om det är konstitutionellt berättigadt att det ena året bestämma en stat, som Kungl. Maj:t skall rätta sig efter, och året därefter draga in på denna ordinarie stat. Jag kan således ej instämma i hvad den förste ärade talaren sade, att det skulle vara klokt att följa reservanternas exempel. Jag tror att det är bäst, att envar i detta fall icke tänker på klokheten utan på att göra sin plikt mot fäderneslandet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Boström: Jag skall anhålla att med anledning af det anförande, hvarmed herr Olof Jonsson i Hof började debatten i denna fråga, få med några ord beröra den finansiella ställningen.

Han började med att säga, att det vore högst nödvändigt att tillse, att landets ekonomiska bärkraft stode i riktigt förhållande till de utgifter, man åtog sig. Det är en sats, om hvilken jag är fullständigt ense med honom. Men jag tror för min del också, att han i den framställning han gjorde något underskattade landets bärkraft och den finansiella ställningen. Han framhöll, med hvilka belopp inkomster och utgifter stigit. Jag är ej i tillfälle att följa honom, ty jag har ej sådana siffror till hands, men jag föreställer mig, att hans uppgifter voro fullt korrekta. Han framhöll vidare, att den arméorganisation, som vi hafva, är i förhållande till effektiviteten kanske den dyraste som finnes. Jag tror ock, att han icke har orätt häri, men det kommer sig af det skälet, som för öfrigt är herrarne väl bekant, att man här i landet ej velat åtaga sig allmän värnplikt i dess fulla utsträckning. Man har, för att de värnpliktige skola kunna få öfvas en mindre tid, velat hafva värfvad folk i stort antal, och herrarne veta, hvilka kostnader detta för med sig. Det är detta system, som man här omfattar, som gör vårt försvar så dyrbart, men i samma stund som vi öfvergå till det system, som de flesta andra länder i världen hafva, nämligen den allmänna värnplikten, komma ej utgifterna att blifva så betungande. Så vidt jag vet, finnes i hela världen blott ett land, som vågat ställa sin här på värfvningens grund, och det är England, men herrarne veta, att man äfven där är betänkt på att öfvergifva detta system och öfvergå till värnpliktssystemet.

Herr Olof Jonsson anmärkte åtskilligt angående den finansiella ställningen. Jag hade redan förut låtit göra upp åtskilliga sammanställningar härom, och det kan kanske intressera herrarne att höra ett utdrag därur. Dessa uppgifter afse tidrymden från år 1888 till och med år 1901. Det visar sig då, att under nämnda år har staten haft öfverskottsmedel af 152,927,000 kronor. Under samma år har

för landtförsvarets olika ändamål af dessa öfverskotts- och andra medel användts 72,172,000 kronor, för sjöförsvaret 63,104,000 kronor och för statens järnvägar 89,425,000 kronor. Det är således högst väsentliga utgifter, som blifvit bestridda med ordinarie skattemedel. Nu vågar jag påstå att, när man, som vi här i landet, fått göra om det mesta från början, fått skaffa oss — hvilket talaren också erinrade om — nya gevär, ny artillerimateriel, ny flottmateriel samt därtill byggt fästningar och kaserner, och allt detta utan att anlita andra medel än skattemedel, så är det väl gifvet, att det måste i någon mån kännas tungt. Men å andra sidan vågar jag säga, att det finnes väl intet land, som på löpande budget lagt så stora och tunga utgifter som Sverige. Det är alldeles gifvet, att i samma mån som kasernbyggandet och fästningsbyggandet upphöra, en väsentlig lättnad i dessa kostnader kommer att inträda.

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.*
(Forts.)

Nu säger man: ja, men vi äro så hårdt betungade af skatter! Men är detta verkligen sant? De vanliga skatterna hafva alls icke ökats, och det har ej heller kommit några nya, så vidt jag kan minnas, annat än de, som kommo i tjol och året därförut, det vill säga inkomstskatten och några konsumtionsskatter på brännvin, vin och maltdrycker. Inkomstskatten äro många belättna med, ty mot lagens detaljer finnes mycket att erinra, men väl näppeligen mot grundprinciperna, och det är dock en skatt, som gifver oss en stor inkomst och som drabbar de mera burgna; hvad åter beträffar de ökade skatterna på brännvin, öl och vin, så äro dessa väl af den art, att vi kunna godt tåla vid dem, och i allt fall äro våra skatter på detta område mindre än hvad man i utlandet mestadels får kännas vid.

Om vi vidare se på statens affärer, så visar det sig, att under loppet af åren 1887—1902 har värdet af statens järnvägar ökats från 249,000,000 till 441,000,000 kronor, värdet af telefonledningarna från 535,000 till 27,000,000 kronor, värdet af de egendomar, som stå under domänstyrelsens förvaltning, från 47,000,000 till 78,000,000 kronor. Om man nu ser efter, i hvad mån statens gäld samtidigt stigit, så finner man, att riksgäldskontorets skulder öfver tillgångar år 1887 utgjorde 195,000,000 kronor, år 1902 250,000,000 kronor, och enligt de upplysningar, som jag för en kort stund sedan fått, så är motsvarande siffra den 31 december 1903 263,557,000 kronor. Det är således i förhållande till hvad som blifvit uträttadt en icke nämnvärd förhöjning. Jag vågar påstå, att jag med dessa ord har påvisat, att vi icke kunna med fog kalla vårt land för ett af skatter öfvermåttan tryckt land. Vi äro tvärt om, enligt mitt förmenande, väl i stånd att bära de utgifter, som vårt lands försvar ålägger oss.

Herr Olof Jonsson talade i fortsättningen af sitt anförande om att han gjort en undersökning rörande vår finansiella ställning till utlandet. Han erinrade, att under åren 1896—1897 återbördade vi en hel del af vår utländska skuld genom inköp af obligationer, men att däremot sedan år 1899 vår ställning till utlandet undergått en försämring med ett belopp, som han uppskattade till 150 millioner, om jag minnes rätt. Jag tager för gifvet — med hänsyn till den ställning han har — att de sifferuppgifter han lämnat äro så korrekta,

Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)

som dylika sifferuppgifter kunna vara. Men på hvad sätt har denna försämring tillkommit? Såsom herrarne veta, har icke riksgäldskontorets ställning till utlandet försämrats så synnerligen mycket, utan det är egentligen lån, tagna af korporationer, städer m. fl., som åstadkommit denna skuldsiffrå. Men jag ber då att få fästa uppmärksamheten på att i de flesta fall hafva de utgifter, som bestridts med dessa lån, gjorts för mer eller mindre produktiva ändamål, och det kan väl icke vara något synnerligen ondt i att använda utländskt kapital för produktiva ändamål, när icke vårt eget räcker till. Jag ber särskildt att få erinra den ärade talaren om ett fall, som han känner mycket väl till. När riksbankens guld-kassa var dålig — det var år 1899 eller 1900 — så upptogs i utlandet ett guldlån på 25 millioner kronor; men sistlidet år hade banken återbetalt detta lån till sista öret.

Jag är icke i tillfälle att anföra några siffror, men den ärade talaren, liksom herrarne hvar och en för sig, vet nog, huru ofantligt insättningar i sparbanks, postsparbanken och öfriga bankinrättningar under de sista åren tilltagit, tilltagit på ett sätt, som ingalunda antyder en dålig ekonomisk ställning — och detta, ehuru den omständigheten, att år 1902 var ett fullständigt missväxtår och år 1903 åtminstone icke var något godt år, måste i någon mån inverka. Det visade sig också på riksstatens ställning, då 1902 års räkenskaper slutade med ett deficit. Men herrarne hafva sett, att det behöfdes icke större förbättring än år 1903, för att det årets stat skulle sluta med ett ganska vackert öfverskott.

Detta må vara nog sagdt om den finansiella ställningen för att, som jag tror, berättiga det påståendet, att den ingalunda ger anledning till några bekymmer. Därmed må naturligtvis icke vara sagdt, att man icke skall iakttaga tillbörlig sparsamhet.

Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, är jag naturligtvis icke sakkunnig nog att kunna inlåta mig på densamma i detalj, och det behöfves ju icke heller efter hvad som yttrats särskildt af herr Crusebjörn. Men det vill jag säga, att när man anmärker, att det icke finnes någon af Riksdagen godkänd plan för öfvergångstiden, så är detta visserligen formellt fullkomligt sant; men det är också sant, att åren 1902 och 1903 godkändes de förslag för öfvergångsförslagets genomförande, som blifvit uppgjorda i generalstaben och hvar till det, som nu begäres, ansluter sig. Jag beklagar därför, att Riksdagen icke synes vara benägen att gifva mera än högst det, som från Första Kammarrens sida blifvit föreslaget. Ty om någonting är viktigt, så är det att tillse, att icke någon svaghet inträder under öfvergångstiden. Som vi alla veta, är en organisation svagast under öfvergångstiden, och det är därför enligt mitt förmenande synnerligen betänkligt att försvaga den mer än nödvändigt är.

Jag behöfver icke säga, att jag för min del önskar framgång för Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att i afseende på förevarande moment yrkats, 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas, 2:o) att kammaren skulle god-

känna motsvarande del af Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och (3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Pehrson m. fl. vid momentet afgifna reservation.

*Om antalet
volontärer
vid
infanteriet.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Styckena c) — e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Stycket f).

Utskottet hade hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag angående uppförande å en särskild stat af artilleriets tekniska personal icke måtte vinna Riksdagens bifall.

*Angående
artilleriets
tekniska
personal.*

Herr Crusebjörn: Jag hyser naturligtvis icke den minsta förhoppning att kunna föra kammaren till ett beslut i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, sedan utskottet enhälligt afstyrkt detsamma. Men det är mig ändå alldeles omöjligt att helt och hållet förbigå saken.

Utskottet säger på sidan 46 i sitt betänkande: »Då icke några tillräckligt vägande skäl för en sådan förändring» — nämligen organisationen af artilleriets tekniska personal — »blifvit anförda, anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till detta förslag». Jag tycker för min del, att utskottet alltför knapphändigt har kommit till detta afstyrkande. Ty enligt mitt förmenande har i första rummet general-fältygmästaren och sedermera departementschefen anført i hög grad talande skäl för en förändring i en organisation, som i många afseenden inneburit en faktisk obillighet mot de personer, som beklädt så viktiga platser som chefskapet för artilleriets tekniska verk och fältygmästarebefattningen. Jag skall icke längre uppehålla kammaren i denna fråga, men jag hoppas, att Kungl. Maj:t icke skall af den knapphändig behandling, utskottet bestått denna sak, låta afskräcka sig från att komma igen. Pudeln kärna, föreställer jag mig, ligger egentligen däri, att ehuru den af Kungl. Maj:t föreslagna förändringen, fullt genomförd, skulle medföra någon besparing, så åstadkommer man genom ett afslag nu en tillfällig besparing af 28,000 kronor, och det är väl denna omständighet, som för utskottet varit så tilltalande, att utskottet icke ingått i någon mera allvarlig pröfning af de för förändringen anförda skälen.

Jag gör intet yrkande.

Friherre Palmstierna: Den siste ärade talaren nämnde, att han trodde att det, som lockat utskottet att afstyrka Kungl. Maj:ts förslag, vore den tillfälliga besparing, som skulle göras nu ett par år, ehuru den sedermera skulle uppvägas af hvad Kungl. Maj:t föreslagit, och att det var detta, som gjort, att utskottet icke tagit denna fråga

*Angående
artilleriets
tekniska
personal.*
(Forts.)

under allvarlig ompröfning, utan endast helt knapphändigt behandlat densamma. Jag tillåter mig då säga, att det ingalunda varit denna tillfälliga besparing, som på något sätt inverkat på utskottets åsikt, och att man således från utskottets sida icke hyser samma förhoppning som den siste ärade talaren, nämligen att Kungl. Maj:t snart skulle komma igen.

Då samme talare ansåg, att utskottet alltför knapphändigt behandlat denna fråga, så skall jag be att något utförligare få angifva skälen för utskottets hemställan.

Det är fråga om 5 officerare, som skulle uppföras å staten för artilleriets tekniska anstalter. För några år sedan utarbetades ett förslag, upptagande icke mindre än 31 officerare på denna stat, men det förslaget tror jag icke kom fram till Riksdagen. Nu är det, som sagdt, fråga om fem officerare, nämligen fälttygmästaren, styresmannen för ammunitionsfabriken, styresmannen för gevärsfaktoriet, styresmannen för Åkers krutbruk samt tygmästaren i Stockholm. Hvad våra fälttygmästare beträffar, så hafva de alltid varit synnerligen framstående officerare, som också alla utan undantag tror jag blifvit regementschefer, så att de icke synas hafva haft någon svårighet att avancera. Hvad vidare beträffar tygmästaren i Stockholm, så är det ju icke nödvändigt, att det är en major, utan det kan vara en f. d. batterichef, som, om han några år visar sig duglig på denna plats, befordras till major. Slutligen komma vi då till de tre officerare, som kommenderats såsom styresmän för ammunitionsfabriken, gevärsfaktoriet och krutbruket. I afseende å dessa händer det nog ibland, att de icke äro så gamla officerare, att de kunna avancera framför alla andra. Det är en gammal klagan inom artilleriet, att de, som äro skickliga, begåfvade och dugliga officerare, sättas på dylika platser och att de därigenom löpa fara att förlora sin militära vigör och skicklighet. De kunna dock t. ex. hvartannat år tjänstgöra vid regementsöfningarna och avancera i sin tur. Men hvarför hafva vi artilleriofficerare? Jo, vi hafva dem för att i händelse af krig kunna använda dem vid deras vapen, och icke för att de i händelse af krig skola sitta på dessa verkstäder. Ty i händelse af krig stängas så många enskilda verkstäder, att det blir god tillgång på skickliga ingenjörer, som kunna förestå artilleriets verkstäder under tiden. Nu säger man, att det icke går för sig, att en sådan officer avancerar och sedan stannar kvar på verkstaden, ty därigenom skulle man taga bort en divisionschef, som är oundgänglig. Men jag föreställer mig, att det kan gå för sig, att en divisionschef under tiden sköter två divisioner. Därtill kommer att det finnes två majorsplatser, en vid Första Svea och vid Första Göta artilleriregemente, som ännu icke fått några divisioner och som följaktligen äro disponibla för två af dessa officerare.

Men så kommer härtill ännu en omständighet, nämligen att bifall till detta förslag skulle rubba grunderna för 1901 års härordning i två afseenden — dels därigenom att det skulle blifva flere regements-officerare och dels därigenom att det skulle borttagas sex kaptener, en på hvart regemente. Då nu utskottet sökt mota de af herr Hammar-skjöld m. fl. föreslagna ändringarna därmed, att de skulle rubba

grunderna för 1901 års härordning, så bjuder försiktigheten, att man icke heller i detta fall rubbar härordningen.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
artilleriets
tekniska
personal.
(Forts.)*

Herr Crusebjörn: Sedan den föregående ärade talaren nu anfört åtskilliga skäl för utskottets afslagsyrkande, så kan jag icke underlåta att något närmare fästa mig vid några af dessa skäl.

Jag behöfver icke erinra kammaren om huru viktigt det är, att personer, som genom en föregående långvarig verksamhet förvärvat teknisk skicklighet och visat framstående egenskaper för att sköta så betydelsefulla etablissemang och verkstäder som Karl Gustafs stads gevärsfaktori, Åkers krutbruk och ammunitionsfabriken å Karlsborg, dels kunna få så fullständigt som möjligt ägna sig åt sina uppdrag och utbilda sig därför och dels kunna få stanna kvar på dessa platser. Men om man icke kan bjuda dem på bättre utsikter än att avancera till kapten af första klassen och att möjligen få en högre grad i armén, så är det fara värdt, att, då de — såsom förhållandet är med de nuvarande — visat stor duglighet och förmåga i att sköta sådana fabriker, de försvinna ur armén och engageras af den enskilda industrien. Det är icke så likgiltigt för ens ekonomi att få stanna i kaptensgraden, äfven om den för tillfället tillgodoses med något större eller mindre arvode såsom tillägg till kaptenslönen. Ty man går miste för egen och sin änkas räkning om den högre pensionen, och det är ganska afsevärdt. Här har nu visserligen ställts i utsikt, att dessa personer skola kunna avancera till platser, som äro afsedda för divisionschefer. Ja, det kunna de få göra, men det kommer att rubba härordningen i hög grad, därför att då kommer det att vid en mobilisering saknas divisionschefer. Det är mycket viktigt, när man gör en organisation, att man icke blott tänker på förhållandena i fredstid, utan äfven hur det kommer att ställa sig vid en mobilisering.

Den ärade talaren slutade med att detta förslag innebure en förändring i 1901 års härordning, och det borde man icke göra. Ja, det håller jag honom stor räkning för. Men om man, med bibehållande af härordningens grunder i öfrigt, kan göra en väsentlig förbättring i densamma, utan att denna är förenad med några synnerliga utgifter, så synes det mig, som om man skulle kunna vara med om en sådan framställning, då den kommer från Kungl. Maj:t och man har full trygghet för att den verkligen innebär en förbättring. Men utskottet har ju låtit Kungl. Maj:t beveka sig till att inskränka på musikunderofficerarnes antal med 42 stycken, hvilket ju också strider emot grunderna för 1901 års härordning. När utskottet kunnat låta beveka sig till denna förändring, så kunde väl utskottet också hafva låtit beveka sig till att förorda nu ifrågakvarande förslag, hvilket otvivelaktigt innebär en förbättring.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu föredragna moment hemställt.

Styckena g)–p).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—9.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att öka anslaget till remontering och skoning m. m., nu 962,563 kronor, med 438,559 kronor till 1,401,122 kronor.

Uti den här ofvan omförmälda motionen n:o 58 hade herr *Hammar-skjöld* i fråga om detta anslag yrkat, att antalet remonter för ökning af kavalleristambästarnes antal måtte begränsas därhän, att detta komme att utgöra 5,000.

Utskottet hade på anförda skäl beträffande förevarande punkt hemställt,

»att Riksdagen må, med anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt med afslag å herr Å. H. Hammar-skjöld's ofvanberörda motion, i hvad den afser anslaget till remontering och skoning m. m., öka nämnda anslag, nu 962,563 kronor, med 260,639 kronor till 1,223,202 kronor.»

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Bohnstedt* och *C. A. Tamm*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Bohnstedt: Enligt Riksdagens beslut år 1901 skulle vid armén, när organisationen är genomförd, antalet stambästar utgöra 9,396 stycken, däraf för kavalleriet 6,000, för artilleriet 2,929, för trängen 324 och för ingenjörtrupperna 105. Vid 1904 års slut skulle antalet enligt beräkning utgöra vid kavalleriet 4,980, vid artilleriet 1,230, vid trängen 145 och vid ingenjörtrupperna 105, och således vid 1904 års slut fattas 2,936 hästar för att stamantalet skulle vara fullt. Enligt öfvergångsplanen skulle hästantalet varera fylldt vid kavalleriet och ingenjörtrupperna det sjätte, vid artilleriet det åttonde och vid trängen det tionde öfvergångsåret, d. v. s. detta skulle för kavalleriet inträffa vid slutet af år 1907. Nu har Kungl. Maj:t sagt, att det är svårt att till sagda tider kunna fylla hästantalet, och har därför föreslagit att tiden skulle utsträckas fem år. Om man då dividerar siffran 2,936 med 5, så får man 587 hästar om året, och detta blir sålunda det antal hästar, hvarmed man skulle öka under dessa fem år. Kungl. Maj:t har dock nedsatt denna siffra 587 till 564, hvarigenom det behöfves sex år i stället för fem för att få antalet fullt, och därom kan man ju ingenting säga.

Utskottet har däremot nedsatt detta antal 564 hästar till 424

stycken och föreslagit, att artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens behof skulle fyllas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, och att hela minskningen skulle träffa kavalleriets behof af hästar. Utskottet anför såsom skäl för detta sitt förslag, »att det med all sannolikhet varder med icke ringa svårighet förenadt att kunna inom landet inköpa fullgoda remonter till ett så stort antal som Kungl. Maj:t föreslagit». Det skulle således vara förenadt med svårigheter att inköpa dessa 564 hästar. För min del tror jag icke, att det är förhållandet, och har jag från många håll hört, att det behöfliga antalet mycket väl inom landet kan köpas, fast man kanske i någon mån får nedsätta anspråken på blodet hos hästarne, hvilket jag anser kan ske utan skada, då man nämligen enligt min och mångas åsikt, hvad nummerhästarna beträffar, i synnerhet de hästar, som skola motstå kölden i vårt nordliga klimat, kommit delvis för högt i blodet. Anser således icke i denna omständighet ligga något skäl att yrka en sådan nedsättning, som utskottet gjort.

Det andra skälet skulle vara, att det icke vore lämpligt att under öfvergångstiden uppställa ett afsevärdt större antal remonter än hvad som efter härordningens genomförande skall vid depoterna förefinnas.

Ja, skall man följa den regimen, så är jag säker om att man får vänta både de sex åren och ytterligare två å tre år, innan man kommer upp till det för kavalleriet bestämda antalet. Af bilagorna framgår, att Kungl. Maj:t i sin proposition hemställt om en ökning af 340 hästar för kavalleriet, 180 för artilleriet, 5 för ingenjörtrupperna och 39 för trängen, eller tillsammans 564 hästar. Men om man går till utskottets förslag så finner man, att antalet blir fyllt endast för de andra truppslagen, men icke för kavalleriet, där utskottet föreslagit, att antalet hästar endast skulle ökas med 200 i stället för de af Kungl. Maj:t föreslagna 340. Därjämte har utskottet med 16 nedsatt det antal hästar, som är afsedt för uppehållande af kavalleriets nuvarande hästantal. Kungl. Maj:t har ansett, att det behöfves 482 hästar för att uppehålla det nuvarande antalet, och utskottet har nedsatt denna siffra till 466. Om man summerar ihop de, som skola ersätta de gamla hästarne, med de nya, så blir summan enligt utskottets förslag 666, under det att Kungl. Maj:t föreslagit 822 hästar. Det är således en minskning af 16 hästar på ersättningshästarne och 140 på de andra. Detta innebär, att i stället för att få en ökning, som man tror, genom utskottets förslag på åtminstone 200 hästar, så får man i verkligheten en ökning på icke mera än 184 hästar. För min del tror jag icke, att man får någon ökning alls. Ty om man ser på hurudana förhållandena i verkligheten äro på regementena, så finner man, att där finnes en afsevärd procent af dåliga och ålderstigna hästar, som fortfarande finnas kvar i nummer och icke kunnat utbytas mot nya af brist på remonter. Det har ansetts att en omsättning af 45 hästar skulle vara tillräcklig för ett regemente på fem skvadroner, men behofvet af omsättning är större, dels på grund af hästarnes ålder, dels på grund af nedbrutna hästar och dels på grund af olycksfall. En omsättning af 9 procent är således alldeles för låg. Om man vill, att våra kavalleriregementen skola vara i stridbart och krigsdugligt skick, så behöfver man enligt

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*
(Forts.)

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

mitt förmenande redan nu såsom ersättning för kassabla hästar fullt ut de 184, som enligt utskottets förslag skulle erfordras till ökning af hästantalet. Jag anser således, att man icke kan beräkna, att det af dessa blir något öfver till ökning af antalet, då det väl icke kan vara skäl att underhålla en hel del odugliga hästar. Jag har själf såsom rusthållare en häst, som sedan två år tillbaka varit kassabel, men af brist på remonter får kvarstå, då andra mera otjänstbara icke kunnat ersättas, och lär samma förhållande vara på flera regementen rådande. Då det behöfves två år för att af en remont göra en duglig kavallerihäst, så, om man tager detta med i beräkningen, blir det ju ytterligare ett skäl för att icke gå för långsamt med ökningen af hästantalet, när man vill upp till 6,000 i enlighet med det godkända förslaget, och icke som Andra Kammarens reservanter vill nedsätta kavalleriets numerär till 5,000.

Jag förmodar, att af de herrar inom kammaren, som tillhört kavalleriet, det skall kunna konstateras, att de förhållanden jag framdragit verkligen äro öfverensstämmande med sanningen och att förhållandena inom regementena äro sådana, att regementena behöfva större procent remonter för att kunna ersätta det odugliga hästmaterialet.

Med anledning af hvad jag yttrat anser jag mig skyldig yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Palmstierna: Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle nästa år köpas 1,200 remonter, mot 816 i år. Det är således en ökning af nära 400 remonter. Utskottet har nu fruktat för att man icke genast skulle kunna få 1,200 fullgoda remonter, och man hörde ju den föregående ärade talaren nämna, huru snart dylika hästar blifva nedbrutna, som det heter, och att det således verkligen fordras fullgoda remonter, om de sedan skola vara så eller så höga i blodet. När härordningen är genomförd, skall det köpas 846 hästar om året, och då bör hästuppfödningen, om jag så får säga, ställa sig därefter. Det är naturligtvis svårt att få upp hästmaterialet till 1,200 hästar under några år, om det sedan skall sjunka så mycket, och antager man därför, att det är en svårighet att öka remonteringen i så hög grad. Det är visserligen sant, att Kungl. Maj:t förut gått mycket långsamt och mycket långsammare än generalstabens öfvergångsförslag, detta af två skäl, som blifvit här anförda: det ena, att det ej var utrymme för så många remonter, och det andra de betydande kostnader, som härordningen i alla fall kräft. Det ena skälet, att det ej finnes utrymme, är numera borta, men det andra skälet, att härordningens genomförande ändock kostar så mycket penningar, står kvar, och det har varit ett ytterligare skäl för utskottet att tro, att man bör gå ännu något långsammare, än Kungl. Maj:t föreslagit. Det skulle blifva en besparing för året på omkring 180,000 kronor, hvilken väl behöfves på budgeten.

Utskottet har dock särskildt varit angeläget, att kavalleristamhästarnes slutliga antal icke skulle få nedbringas. Andra Kammarens reservanter åter hafva omfattat förslaget härom och vilja sålunda hafva allenast 100 hästar per skvadron eller inalles 5,000 i stället för,

såsom Riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutit att det skall vara, 120 hästar per skvadron eller inalles 6,000. Jag behöfver ju ej här framhålla, hvilken stor fördel det skall vara för vårt kavalleri att komma upp, om icke till samma styrka som utlandets, 150 hästar per skvadron, så dock något ditåt, då ju våra skvadroner hittills varit mycket för svaga. Ett annat skäl att hålla kavalleriet uppe är, att detta är det enda vapen, som genom 1901 års härordning blifvit försämradt. Förut voro ju alla ryttarne utbildade stamsoldater, och nu är det meningen att hafva halfva antalet utbildadt i endast 12 månader. Det är en utbildningstid för kavalleri, som jag tror, att icke något annat land vågat sig på. Därför bör kavalleriet få åtminstone den ersättning, att skvadronerna äro tämligen fulltaliga.

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

Nu lade den siste talaren till ett motiv, som ej står i den upp-laga af utskottsutlåtandet, som är lämnad till kammaren, nämligen att det icke skulle i afsevärd mån köpas mera än ungefär hvad som efter härordningens fullständiga genomförande skulle motsvara det årliga remontbehovet. Detta stod af misstag i ett alternativ, som utdelades i statsutskottet, men där blef det på gjord framställning struket. Således få reservanterna svara för det motivet och icke utskottet.

Den nedsättning, som talaren omnämde, är mycket riktigt gjord på kavalleriet, och detta af besparingsskäl, därför att såväl artilleriet och ingenjörtrupperna som trängen lega hästar hvarje år och deras legning inbesparas, i mån som de få stambästarnes antal fylldt. Talaren omnämde också, att det är 16 hästar mindre af sådana, som äro afsedda att ersätta afgang. Kungl. Maj:t har nämligen för sådant ändamål föreslagit inköp af 482 stycken, och enligt alternativ I föreslås 466. Men beräkningen är gjord på samma sätt som föregående år. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit en ersättning af 9 procent för såväl de hästar, som finnas, som de hästar, som skulle tillkomma, och när utskottet har minskat det antal hästar, som skulle tillkomma, blir den däraf föranledda minskning i ersättning just dessa 16 hästar. Därmed torde då detta vara förklaradt.

Slutligen sade talaren, att det efter utskottets förslag egentligen icke skulle blifva någon ökning, därför att kavalleriet får för litet antal remonter, då det ej får mera än 9 procent till ersättning. Detta vore för litet, i synnerhet som kavalleriet hade många dåliga hästar, som borde, men ej kunde ersättas. Detta är en mycket viktig ekonomisk fråga, som måste lösas ej blott från militär, utan äfven från ekonomisk synpunkt. Metoden att beräkna 9 procent till ersättning af afgang är hämtad från Tyskland och Österrike. Det är gifvet, att, då allt skall ske fältmässigt, det måste ske med största förstånd, så att hästmaterialet sparas. Och kan man i Tyskland och Österrike med förständig omtanke reda sig med 9 procent, blifva vi väl i Sverige tvungne att göra detsamma. Här kan man ju säga, att det blifvit en stark och mycket glädjande utveckling mot fältmässighet. Förut voro nog kavallerihästarne feta och skinande, men de hade gjort ganska få galopper. Nu förekomma galopper rätt ofta, men fråga är, om vi ej i vår ifver för fältmässighet gatt så långt, att vi måste tänka på att spara hästmaterialet för kostnadens skull.

*Höjning af
anlaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

Den föregående talaren yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det vore ju visserligen fördelaktigt, kunde man säga, att Kungl. Maj:ts förslag bifölles, om penningar finnes. Men jag tillåter mig att nämna, att, om Första Kammaren skulle ställa sig på Kungl. Maj:ts förslag, reservanterna från Andra Kammaren hafva desto större utsikt att vinna. Med anledning däraf ber jag, herr vice talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Hans excellens friherre von Essen: Hvilken utgång denna punkt än må få, kan jag icke underlåta att lägga några ord för den kungliga propositionen. Jag kan ej stå till svars med annat. Ofvertygad om vikten och betydelsen af densamma, måste jag göra det. Dessutom har den förste talaren vädjat till i kammaren befintliga kavallerister, om de ej såge saken ur annan synpunkt än statsutskottet.

Jag skall ej trötta kammaren med siffror, som förut blifvit framhållna. Jag skall endast erinra därom, att ökningen af kavalleristamhästarnes antal i enlighet med 1901 års plan sedermera blifvit framskjutet af skäl, som förut anförts, att det ej funnits plats på remontdepoterna, och att det visat sig svårighet att anskaffa så många hästar, som behöfdes. Nu har Kungl. Maj:t under framhållande häraf dock i sin proposition framryckt, om jag så får säga, eller framskjutit den uppgjorda planen, men modest nog, om jag vågar använda ett sådant uttryck, endast begärt det belopp, som nu är i fråga. Det må vara svårt nog i alla fall för Riksdagen, men jag vill erinra om betydelsen af att med godt hästmateriel komplettera kavalleriet. Vid mobilisering bör kavalleriet vara färdigbildadt och hästmaterialet sådant, att man åtminstone snart kan använda detsamma. Att då komplettera det är hardt när omöjligt. Manskäpet kan, om så behöfves, kompletteras genom inkallande af nya åldersklasser värnpliktige undan för undan, af redan inöfvadt folk, som kanske tarvar allenast en relativt kort öfningstid för att kunna användas i krig. Så är däremot icke förhållandet med hästarne. De fordra långvarig dressyr, och man måste vid en mobilisering till hvad pris som helst köpa det antal, som behöfs för att komplettera luckorna. Men sedan återstår den ytterligt svåra saken att fylla de luckor, som månånda, ja säkerligen under ett fälttåg snart uppstå, genom ytterligare inköp. Har man då redan vid mobiliseringen tagit ut hvad man då kunnat få, måste medgifvas, att man icke kan uttaga annat än äldre hästar, när det sedan gäller att anskaffa flera för att fylla luckor, som uppstått under fälttåget, hästar, som möjligen kunna gå med och låta använda sig, men ej hinna få nödig dressyr, då det tager lång tid, innan de kunna vara verkligt fältdugliga. Nu kan man köpa hästar jämförelsevis billigt och hafva tid på sig att dressera dem. Hästar, som köpas vid 3 1/2 års ålder eller däromkring, kunna icke på ett år användas att sättas in i ledet, utan de få en tid stå på depot. På detta sätt kan man så småningom och till billigt pris anskaffa det hästmateriel, som är behöfligt. Men om det måste ske hastigt, såsom vid mobilisering, kan man ej använda den metoden, utan måste hålla sig till äldre hästar, som dock naturligtvis ej kunna dresseras inom tillbörlig

tid. Genom sådan bristande dressyr förminskas kavalleriets tjänst-duglighet i högsta grad.

Kavallerivapnet är ju emellertid ett så dyrbart vapen, att det är af högsta vikt, att antalet kavallerister, som finnes i vårt land, är af bästa beskaffenhet ej allenast hvad manskap, utan äfven hvad hästar beträffar. Det kan ej hjälpas, att de kavallerister, som vi nu hafva att använda, ej hafva den långa utbildningstid, som är önskvärd, men det har befunnits, att ibland beväringmännen inom kavalleriet blifvit så väl inlärd i sitt yrke, att de ganska väl och högst ovanligt fyllt mättet. Jag har hört denna erfarenhet uttalas af många kavalleriofficerare, som under de senare åren deltagit uti värnpliktiges utbildning. Den frågan, huru man skall kunna hafva kavalleriet i tjänstdugligt skick den dag, det kan komma i fråga att använda det-samma, är så viktig, att det är omöjligt för mig att icke framhålla denna synpunkt. Jag har ju också någon erfarenhet. Det svenska kavalleriet har gjort sig känt för att vara det yppersta i Europa. En engelsk kavalleriofficer, Nolau, besökte för några år sedan Stockholm, och han utlät sig då om lifgardet till häst, att det var det bästa kavalleri han sett i Europa. Det var på den tiden. Att kavallerivapnet sedan utvecklats, är uppenbart. Det utvecklas i den grad, att det är alldeles märkligt för den, som följer med det, och ett kavalleri nu för tiden, som ej går öfver allt hvad man förut väntat sig, är odugligt att användas i fält, därför att det måste vara dugligt att gå fram i terräng, där man förut ej tänkt sig, att det skulle lyckas. Annars blir kavalleriet ej till den nytta det kan vara, särskildt vid spaningstjänst. Detta dyrbara vapen, på ej mer än 5- eller 6,000 man, som är i fråga, måste underhållas i godt skick, och just för att det icke går an att fylla luckorna vid mobilisering, i hvilket fall man skulle stå där alldeles redlös, anser jag det så viktigt, att Kungl. Maj:ts proposition varder antagen, ehuru man ej lyckats finna understöd för densamma från deras sida, som jag hade hoppats.

Det är visserligen sant, att man skall försöka spara, och här har talats i finanser så mycket, att det kunnat på vissa håll skrämna till att tro, att vi verkligen stå inför faran att ej hafva råd, ej kunna göra hvad som är nödvändigt för att försvara vårt land. Jag skall ej inlåta mig på det med mer än ett par ord. Talaren på norrlandsbanken yttrade bland annat, att den sorgliga tafeln, som han upprullade öfver finansernas tillstånd under en förfluten tid, hvilken skildring för öfrigt bemötts af hans excellens statsministern, till väsentlig del beror på de stora kapitalinlägg, som de senaste åren gjorts. Det är en sanning, men det är just vid dessa kapitalinlägg man måste fästa sig, då man bedömer ställningen. Utgifterna i fråga göras så att säga för en gång, om de än fördelas på flera år. Hit höra utgifter för det fasta försvaret, för flottans ökande, artillerimateriel m. m. Sådana utgifter måste gifvas namn, heder och värdighet af kapitalinlägg och kunna ej anses som något ärligen återkommande. De kunna visserligen utgå under en följd af år, men det är i allt fall någonting, som blir gjordt, som ej har samma kontinuitet som t. ex. underhåll af trupper, utan, om vi se saken från bokförings-synpunkt, bör föras särskildt såsom något, som balanseras på framtiden och

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

bör i framtiden kunna utjämnas. Millioner, många millioner kunna hänföras till denna kategori.

Jag medgifver, att det kan uppstå litet svårighet att remontera med ett större antal remonter. Men jag känner tämligen bra till det och har följt med dessa saker så mycket, att jag vågar säga, att svårigheten säkerligen och visserligen är öfvervinnelig. Det är möjligt, att man får något sänka krafvet, icke precis på dugligheten, men kanske på blodet och lättheten hos de hästar man köper. Vid remontuppköp, som jag många gånger varit med om, vet jag, att det i allmänhet refuseras 60 å 70 procent, af hvilka en god del kanske kunde varit användbar. För min del tror jag därför, att remontantalet väl kan ökas. Jag tillägger, att särskildt Norrlands dragoner, som äro i stort behof af att få en ökning, icke böra gå miste därom, då regementet har en sådan belägenhet, att dess användbarhet kan komma att sättas på hårdt prof.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Bohnstedt: Jag får be om ursäkt, att jag påbördat statsutskottets ledamöter, såsom en talare här påvisat, att hafva yttrat något i motiveringen, hvilket endast funnits i förslaget, men sedermera blifvit struket i utskottets utlåtande.

Friherre Palmstierna sade, att reservanterna i Andra Kammaren antagligen skulle hålla så hårdt på sitt förslag om ökning af ifrågasvarande anslag med endast 36,000 kronor, att man bör vara varsam och taga utskottets förslag. Om jag ej är illa underrättad, tror jag dock, att man i Andra Kammaren börjar skämmas för sina 36,000 kronor så pass mycket, att jag tror, att reservanterna där ej komma att hålla på dem, och då föreställer jag mig, att, när man har den uppfattning som jag, att det är nödvändigt för arméns remontering, att det högsta belopp, som är föreslaget, det vill säga det af Kungl. Maj:ts föreslagna, går igenom, man äfven bör hålla på det i denna kammare. Och jag tror, att det är lika lätt att vid gemensam omröstning vinna de 438,000 kronorna mot 36,000 som de 260,000 kronorna mot 36,000. 36,000 kronor äro en så pass dålig summa, att jag tror, att Andra Kammaren kommer att ansluta sig till hvad Första Kammaren beslutar.

Friherre Gripenstedt: Då här uttalats en vädjan till före detta kavallerister att uttala sig i frågan, ber jag, som äfven sitter i statsutskottet, att få yttra några ord. Jag är fortfarande, ehuru sedan länge ur tjänst, mycket intresserad af kavallerivapuet, men det hindrar icke, att jag anser, att statsutskottet härvidlag haft goda skäl att förorda en nedsättning. Visserligen är det ett önskemål att så snart som möjligt få kavalleriet fullbildadt och fullt uppsatt. Utskottet föreslår därför ej heller någon organisationsändring. Det föreslår något uppskof i anskaffningen af en del hästar. Det skäl, som här anförts för nedsättningen, att det torde vara ganska svårt att få ett större antal remonter inom vårt land, skall jag be att få ytterligare understryka med ett tillkännagifvande, att jag tror, att det redan detta år skall vara ganska svårt att uppbringa erforderligt antal re-

monter. Jag tror, att man redan nu fått sätta ned pretentionerna på remonter mer, än man från början tänkt. Skall man sedan nästa år fortsätta med ökande af antalet remonter i den skala Kungl. Maj:t föreslagit, tror jag, att pretentionerna måste ytterligare sänkas, om vi ej skola gå utomlands och köpa remonter, hvilket nog ej skulle tilltala alla.

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.
(Forts.)*

Men utom detta är på en del kavalleriregementen brist på folk — det finnes ganska stora vakanser på en del kavalleriregementen — och då kan det sägas: Hvad skall man med så mycket hästar att göra, då man ej har folk att sätta upp på hästarna? Det vore ju visserligen önskvärdt, att man kunde byta om och hafva två hästar per man, men det brukas icke på nummerstyrkan. Det är officerarne, som ha två eller flere hästar.

Det är en annan sak, som också tarfvar någon förklaring. Af den förste talaren har nämnts, att det åtgår två år, innan hästarne blifva fullt dugliga. Ja! Det är sant, att lång tid fordras, innan hästarne blifva inridna och tjänstdugliga för kavalleriet, men det är dock icke två år från det de komma in på regementet, utan det är två år från det de komma in på remontdepot. De hästar, som stå på remontdepot, äro emellertid ej inräknade i det antal stambästar, som fordras för att göra kavalleriet beridet. Hästarne kunna knappt köpas vid 4 års ålder, utan köpas redan vid 3 års ålder. De sättas då in på remontdepot, men komma i regel ej in på regementet förrän ett år därefter, hvarefter de behöfva ytterligare ett år för dres-syren. De blifva sålunda 5 år, innan de äro fullt tjänstdugliga. De, som uppställas vid 3 års ålder på remontdepot, ingå dock ej i det antal stambästar, som skall finnas. Skulle de räknas med, blefve hästantalet mycket större.

Jag medgifver, att om vi hade god råd på allting och ej behöfde spara, kunde man gärna köpa hela det begärda hästantalet. Men då man måste spara och då det är statsutskottets plikt att föreslå de in-skränknningar, som kunna göras, anser jag verkligen, att statsutskottet haft skäl för sin afprutning i denna punkt. Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bildt: Jag anhåller om ursäkt, att jag ännu några minuter upptager kammarens tid i denna fråga, men jag anser mig icke kunna underlåta att framhålla några synpunkter.

Man har bland annat nämnt i kammaren i dag, att man under öfvergången till den nya härordningen bör undvika att komma i ett tillstånd, som är svagare, militäriskt sedt, än det, i hvilket man var förut. Så är nog tyvärr förhållandet i alla fall. Men ännu mera tror jag, att det skulle blifva det i afseende å den här punkten, därest man skulle frångå hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Det är ju visserligen beklagligt, att den plan, som gjordes upp för remonteringen, ej kun-nat följas, ty kavalleriet är, tror jag, i stort behof af att få sin häst-materiel förbättrad. Förut var kassationsprocenten i medeltal minst 11 procent vid linjekavalleriet. Nu har den blifvit satt till 9 procent, utan att man ännu har öfvergått till den bättre dressyr och utöfning,

*Höjning af
anlaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

som skulle kunna motivera en nedsättning af procenten. Det är gifvet, att detta måste återverka på regementenas tjänstbarhet.

Också har vårt rusthållskavalleris ställning blifvit en annan, i det att rusthållarne nu icke längre hafva intresse af att spara hästarne, då de nu ej behöfva sätta upp nya remonter, och därigenom fara de illa. Sålunda går materieleet med naturnödvändighet tillbaka, och kavalleriet blir därigenom sämre.

Nu har man väl åtminstone haft skäl att hoppas, att en motvikt skulle erhållas i det antal remonter, med hvilket man skulle öka den enligt planen befintliga nummerstyrkan. Huru långt man då bör gå, måste ju vara föremål för olika meningar, och man kan ju icke begära, att utskottet eller Riksdagen därvidlag skall kunna säga precis på siffran, hvad som bör vara det riktiga.

Här har emellertid utskottet ansett, att hvad Kungl. Maj:t har begärt varit för mycket. Man skulle icke kunna få köpa dessa hästar, säges det. Ja, om den principen skulle följas år från år, huru skall man då kunna få köpa dem det sista året, när allt har skjutits upp? Ansvaret för att det antal, som skall fyllas, blir fylldt, kan ju icke hvila på någon annan än Kungl. Maj:t. Det är väl svårt, synes det mig, för kammaren att åtaga sig detta ansvar. Och ju längre man skjuter upp det, desto svårare måste det ju blifva.

Vi hafva hört, huru svår den ekonomiska ställningen skulle vara, men vi hafva också hört andra tungt vägande skäl, som tydligt påvisa, att det nu endast är fråga om en öfvergång. Men huru ställer sig den ekonomiska frågan här speciellt vid detta anslag? Jo, hålla vi fast vid, att kavalleriet skall få en ökad styrka af hästar enligt 1901 års grunder, så är det ju, om jag så får säga, ett hästkaptal, som skall komma till, och det måste i alla fall köpas under tiden.

Denna utgift måste alltså under denna förutsättning i hvarje fall gå ut, och det är då endast fråga om hvilket år det skall ske.

Jag vill jämväl påpeka, att detta anslag har karaktären af reservationsanslag. Skulle, emot förmodan, alla dessa hästar icke kunna köpas — för mig har det dock uppgifvits, att det bör kunna ske — så blir ju någon del af pengarna besparade till följande år.

Jag vill också påpeka, att detta anslag har en ekonomisk betydelse för en för vårt land betydelsefull och framåtgående näringsgren, nämligen hästuppfödningen. Skola hästuppfödarne sväfva i ovisshet, huruvida de skola kunna få sälja sina hästar, skola de finna, att en helt godtycklig nedsättning sker uti det af Kungl. Maj:t begärda anslaget, så måste naturligtvis intresset för denna näringsgren minskas, då det blir riskablare att föda upp hästar.

Härtill kommer, att åtskilliga principiella skäl torde tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Man kan väl icke annat än läsa mellan raderna, om jag så får säga, uti den reservation, som är afgifven utaf några ledamöter i medkammaren, en önskan om en revision utaf 1901 års förslag; och i hvilken riktning en sådan revision skulle gå, är ju tydligt uttaladt uti den motion, som varit det första upphovet till reservanternas yrkande. Ja, en revision af 1901 års förslag torde i alla händelser vara oundviklig, och bästa beviset därpå är, att vi ju i dag haft att behandla två punkter, däri Kungl.

Maj:ts själf föreslagit en revision, låt vara att dessa punkter varit obetydliga. I det ena fallet har det ju varit fråga om artilleriets tekniska personal och i det andra om musikpersonalen.

Flera revisionsyrkanden komma emellertid säkerligen framdeles att göras, och frågan är då den, huru vi komma att ställa oss gentemot dem. Ja, att dessa revisionsyrkanden komma att gå ut på en nedsättning af hästarnes antal, det behöfver man icke vara mycket spåman för att inse. Hvad innebär det då, om man går in på utskottets eller reservanternas från Andra Kammaren förslag? Ja, bakom reservanternas från Andra Kammaren förslag ser man, att meningen är att sätta ned antalet hästar vid kavalleriet till 5,000, under det att den af utskottet föreslagna nedprutningen af Kungl. Maj:ts förslag — hvilken det här blifvit föreslaget, att Första Kammaren skulle antaga — har siffran 140, hvilket kan synas peka på att det är de båda skånska kavalleriregementena, som man redan här kunde påstås hafva uppgifvit att öka i framtiden.

Jag skall icke vidare inlåta mig på denna fråga, utan jag ber endast få nämna, att man skulle kunna synas redan nu släppa efter på en princip genom att gå med på utskottets förslag. Att en revision kommer att ske, det är väl sannolikt, ty det uttalades redan strax efter det 1901 års förslag var före, att en revision skulle komma, och komma snart nog. Huru därmed kommer att bli, därom vill jag icke tillåta mig att spå någonting. Men jag tror, att innan man sett förslaget till en sådan revision och funnit, huru den skulle taga sig ut, bör man fasthålla de grunder, som man med så mycken möda kommit till, och hvilka väl icke för försvaret voro så pass lyckliga, att man för dem kunde hafva stora sympatier, men som man då tog, därför att man ansåg sig därtill vara nödd och tvungen.

Särskildt på dessa principiella skäl anhöller jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Bohnstedts reservation.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, i enlighet med de under öfverläggningen förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr vice talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bohnstedt* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 10 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Höjning af
anslaget till
remontering
och skoning
m. m.*

(Forts.)

Vinner Nej, afslår Kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 52.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

*Höjning af
anslaget till
krigshög-
skolor.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, med godkännande af det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stat för krigshögskolan, höja anslaget till krigshögskolor, nu 77,205 kronor, med 20,450 kronor till 97,655 kronor.

I afseende på föreliggande punkt hade utskottet af angifna skäl hemställt, att Riksdagen måtte, med godkännande af det vid utlåtandet fogade förslag till stat för krigshögskolan (bil. 61), höja anslaget till krigshögskolor, nu 77,205 kronor, med 15,750 kronor till 92,955 kronor.

Vid punkten var afgifven reservation af herrar *H. P. P. Tamm, K. E. Bohnstedt, friherre N. A. H. Palmstierna, I. Wijk, F. E. Pettersson, friherre J. T. Gripenstedt, E. Fränckel, P. Sörensson, greve C. O. Taube, C. A. Tamm, friherre C. H. Falkenberg* och *P. O. Liedberg*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts föreliggande förslag — — — — —
— — — — — till 9,000 kronor.

I öfrigt har utskottet icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Utskottet, som, i öfverensstämmelse med hvad ofvan blifvit anfördt låtit utarbeta nytt förslag till stat för krigshögskolan, slutande å 44,105 kronor eller alltså 4,200 kronor mindre än hvad Kungl. Maj:t ifrågasatt, hemställer,

att Riksdagen må, med godkännande af det vid detta utlåtande fogade förslag till stat för krigshögskolan (bil. 61 vid reservationen), höja anslaget till krigshögskolor, nu 77,205 kronor, med 16,250 kronor till 93,455 kronor.»

Friherre Palmstierna: Jag skall tillåta mig att hemställa om afslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till den å sidan 165 anförda reservationen, nämligen »att Riksdagen må, med godkännande af det vid detta utlåtande fogade förslag till stat för krigshögskolan (bil. 61 vid reservationen), höja anslaget till krigshögskolor, nu 77,205 kronor, med 16,250 kronor till 93,455 kronor».

Skillnaden mellan reservanternas och utskottets förslag gäller endast 500 kronor och har sin grund däri, att, ehuru Kungl. Maj:t föreslagit, att repetitörerna, då det nu skulle blifva tvenne kurser vid krigshögskolan, skulle få en arfvodesförhöjning från 1,000 till 1,500 kronor, andrakammarledamöterna i statsutskottet ansett denna förhöjning af arvodet åt repetitörerna obehöflig, oaktadt två kurser skulle inrättas.

På samma gång som jag hemställer om bifall till reservanternas förslag, skall jag tillåta mig föreslå följande ändringar i motiveringen på sidan 91: *att* stycket »Kungl. Maj:t har slutligen föreslagit» etc. strykes, *att* följande stycke står kvar och *att* tredje stycket ändras i öfverensstämmelse med hvad som står på sidan 164, hvilket är alldeles detsamma, som utskottet här sagt, utom det att siffrorna utbytas mot resp. 44,105 och 4,200.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det yttrande och förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 13—30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—35.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Mom. a).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1905 bevilja 650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t dels att under år 1904 för ordnande af skjutbanor m. m. af tillgängliga medel förskjuta 50,000 kronor att af ofvanberörda anslag för år 1905 ersättas, dels att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1905 besparas.

Höjning af anslaget till krigshögskolor.

(Forts.)

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, »att Kungl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1905 beviljar 600,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t dels att under år 1904 för ordnande af skjutbanor n. m. af tillgängliga medel förskjuta 50,000 kronor att af ofvanberörda anslag för år 1905 ersättas, dels att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1905 besparas.»

Herr Wieselgren: Vi hafva nog redan förut i dag haft anledning att reflektera öfver det gamla ordstäfvet, att »tiderna förändras och vi med dem», och kammaren har genom några sina beslut visat, att den fogat sig därefter. Äfven beträffande den nu föredragna punkten har utskottet föreslagit, att vi skulle bekräfta riktigheten af samma gamla iakttagelse; men i detta fall har jag för min del ganska svårt att, med uppgifvande af min gamla ställning, härtill bidra.

Det är icke många år sedan vi här i kammaren framburo en massmotion om ökning utaf det anslag, som Kungl. Maj:t äskat för befrämjande af den enskilda skytterörelsen. Sedermera kom det tider, när vi godkände, hvad Kungl. Maj:t till dess stödjande föreslagit; nu hafva vi avancerat så långt, att vi pruta på hvad Kungl. Maj:t för samma syfte anser nödigt. Utskottet finner nämligen, att anslaget för skytterörelsens befrämjande under år 1905 bör kunna inskränkas till 550,000 kronor, hvilket, oafsedt förskottet, är 50,000 kronor mindre än hvad Kungl. Maj:t begärt. Och ändå veta vi ju nu mycket, som är af ganska stor betydelse för denna frågas rätta bedömande, och hvilket vi ju för några år sedan kanske icke hade så klart för oss, som vi nu måste hafva det.

Jag ber att få hänvisa kammaren till hvad Riksdagen år 1901 själf uttalat i fråga om landstormens organisation. »Landstormens organisation», säger Riksdagen i sin antydda skrifvelse, »synes äfven göra det möjligt att, med anslutning till det frivilliga skytteväsendet, verka till höjande af skjutskickligheten hos landets vapenföra befolkning». På denna sträng har man sedermera spelat med alltmera insikt om, huru viktig den sammanslagning af intressen är, som här påpekas. I generalstabens förslag till landstormsorganisation säges det: »Skjutöfningarna sättas i förbindelse med det frivilliga skytteväsendet, till hvilket landstormsorganisationen i fred för ändamålet bör erhålla en lämplig anslutning».

När sedermera generalstabens förslag öfverlämnats till en särskild kommitté, så förordas det i kommitténs utlåtande »att staten liksom hittills understödjer anläggandet och ordnandet af skjutbanor för de frivilliga skytteföreningarna; samt att utgifterna för fri ammunition och för målskjutningsmateriel äfvensom bidrag för ordnande af skjutbanor bestridas af anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande».

Om man nu ser på öfverstyrelsens framställning till Kungl. Maj:t, så finner man, att det anslag, som vi anse vara för skytterörelsens befrämjande nödvändigt, i främsta rummet kräfvcs för just skjutbanors anläggande eller ändrande. Det kan således icke förnekas,

att det afprutade beloppet afser att tjäna ett dubbelt ändamål, nämligen å ena sidan skjutskicklighetens befrämjande bland vår ungdom, men å andra sidan också en ändamålsenlig och nödvändig åtgärd för befrämjande af vår landstormsorganisation. För min del tror jag, att detta dubbla ändamål bör för oss vara så viktigt, att vi icke böra sätta i fråga att här inbespara de 50,000 kronor, som utskottet har frändragit hvad Kungl. Maj:t har begärt.

Det är emellertid ett ledsamt förhållande, som här underlagts Riksdagens uppmärksamhet och för hvilket redogöres i den af en enskild motionär i Andra Kammaren framlagda motionen. Många ibland oss ha ju ock med djup grämelse erfarit, att vår unga skytterörelse icke öfverallt har hållits på rätt väg, utan att den drivits in på afvägar, som gjort, att den på många håll i vårt land börjat att betraktas såsom någonting långt ifrån så nyttigt och godt, som man från början ansett, att den var. Kammaren erinrar sig nog, att då frågan om skytterörelsens befrämjande först tilltvang sig vårt beaktande, riktades från åtskilliga håll anmärkningar emot, att dessa skjutöfningar skulle få hållas om söndagarne. Vi voro då många, som ansågo, att detta icke kunde förekommas, och att det icke borde dömas såsom någonting orätt eller okristligt. Ty det var dock ett af de högsta ändamål, som vi i våra jordiska förhållanden kunna tänka oss, som härvidlag kräfde tillgodoseende; det var fosterlandets värnande, och fjärde budet, att hedra fader och moder, fattas bestämdt icke rätt, om det lämnas utan all tillämpning äfven i detta afseende på hvad fosterlandet af oss kräfver.

Men en helt annan sak är det, om skjutöfningarna, såsom denne motionär har påpekat, anordnas med en sådan hänsynslöshet, att man därvid går öfver gränsen för det rent af passande och lämnar därhän hvad takten enklast fordrar. Om ett sådant beteende kan ju ickeervas någon annan mening än den, att det måste stämplas såsom i hög grad obetänksamt, stötande och klandervärdt.

Skulle vi nu nedsätta anslaget, så *kan* det visserligen komma att af en eller annan tydas såsom ett uttryck för Riksdagens ogillande af detta, beklagligt nog af åtskilliga skyttekretsar iakttagna, förfarande. Men hvad skulle öfver hufvud taget blifva följden? Jag fruktar: Ingenting annat, än att man skulle finna sig på än flera håll hänvisad till detta olyckliga festande! Ty, som kammaren väl vet, lider vårt folk för närvarande af ett slags festepidemi; det festas på alla håll och af alla anledningar, ej minst för försvaret. Om nu de medel, hvilka skytterörelsen behöfver för sin utveckling, skulle inknappas och tryta, så blir naturligtvis på många håll den frågan väckt om hvad som bör göras för att skaffa medel. Och hvad är då naturligare, än att man finner sig böra ställa till nya fester, som locka folk, för att i vederlag för det nöje, som beredes deltagarne, få deras pengar? Väl är det ett lojalt sträfvande att åstadkomma de skjutbanor, som ovillkorligen för skyttarne äro nödvändiga; men jag kan ej se, att den antydnda vägen är lämplig.

På de håll, där man icke under Riksdagens nedprutning af hvad regeringen för skytterörelsens befrämjande har begärt, lägger något religiöst motiv, står en annan möjlighet till tydning öppen. Det är

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
ets befräm-
jande.*

(Forts.)

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande. nämligen den, att svenska Riksdagen redan skulle hafva mistat sitt intresse för denna rörelse. Jag tror det vore mycket olyckligt, om en sådan uppfattning skulle göra sig gällande, då den naturligtvis icke kan annat än i hög grad nedtryckande påverka den allmänna uppfattningen af frågans nationella vikt och djupa betydelse.

(Forts.) På anförda grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hvad Kungl. Maj:t i denna punkt har föreslagit.

Friherre Palmstierna: Herr vice talman, mina herrar! Den senaste ärade talaren antydde möjligheten däraf, att denna motion, i hvilken uttalas, att vid skjutöfningarna sabbaten icke skulle tillbörligt helgas, haft något inflytande på anslaget storlek, i den mån det tillstyrkts af statsutskottet. Tillåt mig säga, att nämnda motion icke haft något det ringaste inflytande på hvad utskottet ansett beräffande anslagssumman.

Motionen innehåller egentligen två saker. Det ena är, att man icke bör skjuta på sabbaten, så att gudstjänsten störes, hvilket inträffar, om man skjuter under högmässotiden bredvid en kyrka. Det andra är, att en del fester förekomma på söndagarne. Hvad nu dessa fester beträffar, fann utskottet dem, åtminstone efter motionens motivering, vara tämligen oskyldiga. Där heter det t. ex. om en fest, att »läskedrycker och förfriskningar serveras, musik utföres och landsmålshistorier och vislåtar föredragas. Dans i paviljongen mot 10 öre pr par» etc.; i ett annat fall hafva »kaffe, saft, smörgåsar och läskedrycker» serverats vid en dylik fest. Detta har utskottet förmenat icke störa sabbaten. Däremot har denna skjutning under högmässogudstjänsten i närheten af kyrka naturligtvis ansetts vara mindre lämplig, hvarför utskottet också på sid. 140 har frambållit, att »utskottet till fullo instämmer med motionären däri, att skjutning å skjutbana, åtminstone i närheten af gudstjänstlokal, bör undvikas under församlingens högmässogudstjänst». Men denna motion har naturligtvis icke haft det allra ringaste inflytande på utskottets åsikt beträffande summans storlek.

Vidare sade den ärade talaren, att det möjligen funnes ett annat skäl, nämligen minskadt intresse för saken. Jag vill icke gå in på, att detta varit fallet från utskottets eller Riksdagens sida. Jag tror, att alla funnit den utveckling glädjande, som denna rörelse fått, men jag tror också, att här, liksom i alla andra fall, utvecklingen icke bör gå språngvis, utan så småningom; jag tror, att man bör sträfvä efter en jämn och sund utveckling. Om man går tillbaka — jag vill icke tala om de tider, då till skytteföreningarna anslagos allenast 40, 50 å 60,000 kronor om året, men om man ser tillbaka på de senaste åren, så skall man, såsom ock är angifvet i utskottets utlatande, sid. 139, finna, att för år 1901 anvisades till ifrågavarande ändamål 320,000 kronor, år 1902 400,000 kronor, år 1903 450,000 kronor och år 1904 500,000 kronor. Således har på fem år anslaget nära nog fördubblats, med en stigning af i allmänhet 50,000 kronor för år. Efter samma progression, och utan att något minskadt intresse visar sig, skulle man nu för år 1905 komma till 550,000 kronor. Detta belopp har utskottet också tillstyrkt, men dessutom har

utskottet hemställt om anvisande af ytterligare 50,000 kronor för betäckande af de förskott, som undan för undan lämnats, och har utskottet tillika uttryckt den förhoppningen, att dylika förskott icke vidare må förekomma. Först och främst betäckes sålunda den förefintliga bristen, om jag så får kalla det, och vidare ökas anslaget med 50,000 kronor, så att det kommer att utgöra sammanlagdt 600,000 kronor.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*
(Forts.)

Nu är det visserligen sant, att Kungl. Maj:t har begärt 650,000 kronor, men skytteföreningarna själfva hafva begärt 750,000 kronor. Jag tror visserligen, att det kan finnas användning för penningarna, men frågan är, i hvilken mån och huru hastigt det skall gå framåt.

Jag tillåter mig att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Boström, Filip: Herr vice talman, mine herrar! I egen-
skap af ordförande under tolf års tid i ett skytteförbund, som under
de senare åren har på ett mycket glädjande sätt gått framåt, kan
jag icke underlåta att i likhet med den förste talaren yrka bifall till
Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Förhållandet är nämligen det, att
af det anslag, 550,000 kronor, som nu skulle användas till detta
ändamål, 35,100 kronor äro afsedda till öfverstyrelsen, 62,400 kronor
till skytteförbunden, 400,000 kronor till skytteföreningarna och 52,500
kronor till skjutbanors anläggning. Detta stora belopp till skytte-
föreningarna, 400,000 kronor, är afsedt att utgöra ersättning, efter 5
kronor per man, till de 80,000 skyttar, som enligt beräkning nu
finnas, och af denna ersättning skulle 2 kronor utgå i form af under-
stöd och 3 kronor till anskaffande af ammunition. — De tre först-
nämnda posterna kunna icke ändras, och hvarken Kungl. Maj:t eller
statsutskottet har föreslagit någon ändring däri. Nu återstå endast
52,500 kronor till anordnande af skjutbanor. För närvarande finnas
inom landet cirka 1,850 skytteföreningar, och af dessa hafva endast
1,100 ännu anordnat skjutbanor. Således återstår ett antal af icke
mindre än 750 föreningar, som äro i behof af skjutbanor. Kostnaden
för dylika skjutbanors anläggande har i medeltal uppgått till 500
kronor för hvarje, och sålunda kommer man här upp till en summa
af 375,000 kronor. Härvid är dock att märka, att i detta belopp
ingår icke kostnaden för röjning af marken, för stängsel eller för
telefonledningar till skottvallar o. d., som hvarje förening själf får
bekosta, utan beloppet afser endast, enligt öfverstyrelsens beräkning,
kostnaden för själfva marken och för en materialbod. För närvarande
ligga ansökningar inne å tillhoppa 37,000 kronor, och 36,000 kronor
äro redan af Kungl. Maj:t under detta år beviljade för ändamålet.
Här har man således redan en utgift på 73,000 kronor, under det
att man har endast 52,000 kronor att disponera för detta år.

Under sådana förhållanden hemställer jag, huruvida med den
utveckling, som denna rörelse nu fått, det kan vara lämpligt att lägga
en hämsko på densamma, ty en nedsättning i ett anslag, sådant som
detta, kommer att verka hämmande, därom är jag fullt öfvertygad.

Jag ber vidare att få fästa kammarens uppmärksamhet på hvilka
personliga uppoffringar hvarje skytt redan nu måste underkasta sig
för att deltaga i dessa öfningar. Om man läser de tidningar, som

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

utgifvas i den ort jag tillhör, ser man spaltlånga redogörelser för fältskjutöfningar, som hvarje söndag företagas inom de olika afdelningarna. Det är ju alldeles gifvet, att dessa öfningar måste medföra högst afsevärda kostnader. Men det är ju i alla fall dit man vill komma. Man vill komma från skjutbanorna ut på fältet, så att man kan öfva skyttarne i de ställningar, som de i händelse af allvar böra lära sig att intaga.

Lägger man så härtill, att anläggningen af dessa skjutbanor representera en kostnad, som framdeles måste för landstormens organisation komma att af statsmedel utbetalas, så föreställer jag mig, att man kan anse den utgift, hvarom nu är fråga, utgöra en besparing på den slutliga kostnaden för landstormens organisation och för bedrifvandet af landstormens skjutöfningar.

Det är under dessa förhållanden, som jag tillåter mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 36 mom. a) af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—63;

Nej—45.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39 och 40.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Uti en af herr *A. T. Carlheim-Gyllensköld* inom Andra Kamaren väckt motion (n:o 33) hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta aflåtandet till Kungl. Maj:t af en skrifvelse med anhållan, att Kungl. Maj:t genom en kommitté, bestående af ett lika antal militära och icke militära ledamöter, de förra till halfva antalet landtmilitärer och andra hälften sjömiliter (inbegripet officerare från kustförsvaret) samt bland de icke militära ledamöterna minst en finansman, en statsekonom och en med de mellanfolkliga lagarne förtrogen rättslärd och de öfriga valda bland Riksdagens icke militära ledamöter, måtte låta utreda vissa i motionen närmare angifna förhållanden beträffande bland annat behofvet af en planmässig och förutseende begränsning af kostnaderna för landets försvar.

Ifrågasatt utredning i syfte att begränsa kostnaderna för landets försvar m. m.

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, att herr Carlheim-Gyllenskölds ofvanberörda motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Jonsson: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att uttala min tacksamhet till statsutskottet för det yttrande, som utskottet afgifvit öfver herr Carlheim-Gyllenskölds motion. Det är utan tvifvel rätt mycket i hans motion, som förtjänar beaktande, och utskottet har gifvit honom rätt därutinnan, men därjämte har utskottet uttalat den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall utan vidare fästa det afseende vid motionärens framställning, som densamma förtjänar. Då emellertid under den föregående öfverläggningen ett par yttranden kommit att fällas, som kanske, om de få stå helt och hållet obesvarade, skulle kunna inverka på Kungl. Maj:ts uppfattning rörande det sätt, hvarpå detta Riksdagens yttrande bör tolkas, så har jag velat begagna tillfället att yttra några ord.

Jag gifver hans excellens herr statsministern alldeles rätt däruti, att under den gångna tiden hafva med statsmedel utförts en hel del nyttiga anläggningar för statens räkning, hvilka skulle bevisa, att vår ekonomiska bärkraft är mycket god. Men jag skiljer mig från honom därutinnan, att jag vill framhålla, att detta är något, som skett under en gången tid, och att vi nu stå inför en annan tid, då man få se sakerna sådana de för närvarande te sig. Jag kan då icke underlåta att framhålla, att en massa kolossala utgifter under den närmaste tiden förestå, att nästan allt hvad af skatter kan tänkas redan har uttagits och att man således icke får bygga på förhoppningar, hämtade från en lyckligare, gången tid. Jag vill äfven

Ifrågasatt utredning i syfte att begränsa kostnaderna för landets försvar m. m. (Forts.) nämna, att om nu också allmänhetens insättningar i banker tagit en mycket stor utsträckning, så ligger däri icke, att landets kapitaltillgång kan vara disponibel för vinnande af hvilket ändamål som helst. Ty dessa insättningar äro till hufvudsakliga delar utlånade till andra, och dessa fordringar kan man icke drifva in för att i stället använda medlen till hvilka statsutgifter som helst.

Han excellens friherre von Essen ville förmena, att när vi skaffat oss en ny materiel för flottan, nya gevär och nytt artilleri samt byggt nya fästningar etc., så ligger däri, att vi för den kommande tiden icke behöfva frukta för att nödgas offra något vidare för dessa ändamål. Ja, mina herrar, om den förhoppningen vore grundad, så skulle vi kunna skatta oss lyckliga, men den, som följer med hvad tekniken i den branschen gör och hvilket intresse utvecklas af alla större fabrikanter af krigsmateriel och dylikt i fråga om att oupphörligt komma med nya förbättringar, den kan icke mycket hoppas på att vi icke framdeles också hafva att motse en repetition af dessa oupphörliga anslagskraf beträffande förnyandet af denna materiel.

Det är detta jag velat hafva sagdt, på det att icke Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t kommer att taga i betraktande hvad utskottet här har skrivit, måtte för mycket bygga på förhoppningar, som sedan skola visa sig vara lösan sand.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 16 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 47, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 16 och 18 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 48, i anledning af väckta motioner i fråga om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar m. m.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Mom. a).

Angående eventuell inlösen af Göteborg—Borås järnväg m. m.

I lika lydande motioner, som blifvit väckta, (n:o 23) i Första Kammaren af herr *A. F. Hummel* och (n:o 60) i Andra Kammaren af herr *K. H. Bergendahl*, hade föreslagits:

dels att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t *ej mindre* — för den händelse Göteborg—Borås järnvägsaktiebolag uppå därom gjord framställning icke funnes villigt medgifva lämplig förlängning af den tid, inom hvilken bolagets järnväg finge af staten i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i punkt 11 a) uti den för bolaget den 22 maj 1891 meddelade koncession stadgade villkor inlösas — gå i författning om ifrågavarande järnvägs inlösen för statsverkets räkning före den 15 december innevarande år samt vidtaga de åtgärder i öfrigt, som i följd af sådan inlösen påkallades, *än äfven*, efter verkställd utredning af kostnaderna och villkoren i öfrigt för inlösen af Borås—Alfvesta, Växjö—Alfvesta och Karlskrona—Växjö järnvägar, så snart ske kunde för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill nämnda utredning föranledde, med uppgift tillika å kostnaden för samtliga ifrågavarande banors försättande i statsbanemässigt skick;

dels och att Riksdagen ville för eventuell inlösen af Göteborg—Borås järnväg ställa ett förslagsanslag å 5,500,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att herrar Hummels och Bergendahls ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten hade afgifvits reservation af herrar *K. E. Bohnstedt*, grefve *C. O. Taube*, *J. A. Lilliesköld*, *G. Olsén*, *S. G. von Friesen*, *J. A. Sjö* och *C. J. Odman*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, »a) att Riksdagen, i anledning af herrar Hummels och Bergendahls förevarande motioner, må

dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville gå i författning om inlösen för statens räkning af Göteborg—Borås järnväg i enlighet med det i punkten 11:o af koncessionen för denna järnväg under a) upptagna villkor äfvensom vidtaga de åtgärder i öfrigt, som af sådan inlösen påkallas,

dels och bemyndiga riksgäldskontoret att till Kungl. Maj:t på rekvisition utbetala de medel, som för inlösen af järnvägen enligt nämnda villkor erfordras; och

b) att hvad i öfrigt i herrar Hummels och Bergendahls omförmälda motioner föreslagits icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Hummel: Herr Bergendahl och jag hafva i lika lydande motioner framhållit de skäl, som synas oss tydligast tala för att staten snarast möjligt förvärfvar den nu af fyra privatbanor bestående normalspåriga tvärbanan mellan Karlskrona och Göteborg, mellan en af flottans stationer och vår förnämsta och bäst belägna sjöstad, mellan Östersjön och västerhafvet, samt hafva påyrkat, att första steget i denna riktning måtte tagas genom att nu till en början inlösa Göteborg—Boråsbanan på de i koncessionen förbehållna billigaste villkoren, äfvensom yrkat på verkställande af utredning angående kostnaden och villkoren för de tre öfriga banornas inlösen.

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

Inför statsutskottets majoritet har denna vår framställning icke vunnit gehör; statsutskottet har funnit, att ingenting bör göras i saken, som dock från statens synpunkt har en stor och betydelsefull innebörd. Statsutskottet ser dock icke alls härfpå, utan påstår, att förnämsta skälet för vår framställning skulle vara, att banans inköpande vore för staten en så vinstgivande affär. Jag anser detta vara en misstolkning af vår framställning. Då vi anse, att järnvägen mellan Göteborg och Karlskrona bör blifva statsbana, hafva vi därvid framhållit, att om icke inköp af sträckan Göteborg—Borås nu sker på detta nu föreslagna billigaste sätt, kommer en framtida inlösen att blifva mycket dyrare. Särskildt hafva vi naturligtvis äfven framhållit, att staten så mycket hellre kan göra det, som det under alla förhållanden är en för staten vinstgivande affär. Detta drager statsutskottet i tvifvelsmål, men bryr sig dock icke om att göra någon undersökning, ehuru en sådan varit ganska lätt verkställd, om utskottet gått till redogörelserna för järnvägsbolagets verksamhet, till dess trafikrapporter, som utvisa en ständig stegring i trafikinkomsterna synnerligen för sista året, sedan Alfveta—Boråsbanan tillkommit, då inkomsterna stigit från 709,195 kronor till 941,304 eller med c:a 230,000 kronor. Jag tror icke någon sakkunnig järnvägsman skall kunna förneka, att ett inköp af ifrågavarande bana är en god affär äfven om staten förvärfvar den, enär denna bana begagnar såsom sin lokaltaxa statens taxa.

Nu påstår utskottet, att utredning borde hafva föregått beslutet om inköp af banan, men vi hafva ju begärt, att utskottet skulle göra den, och vår åsikt är, att en sådan mycket lätt kunnat göras utan att den tagit utskottets dyrbara tid alltför mycket i anspråk.

Många skäl tala för att denna linie bör blifva statsbana. Jag vill nu icke här framhålla dem alla, det behöfves heller icke, såsom herrarne alla inse. Här finnas emellertid både strategiska och ekonomiska skäl, och hvad dessa senare beträffar, vill jag framhålla, att genom tillämpande af statens taxor bortfalla banafgifterna m. m., en fraktlindring, som kommer jordbruket, industrien och handeln till godo. Det har sagts, att banan Alfveta—Göteborg icke vore någon naturlig väg för utförsel från först nämnda ort, men den, som känner till förhållandena och den växelverkan, som äger rum mellan Småland och Göteborg, skall finna, att ifrågavarande bana är af mycket stor betydelse i sådant hänseende.

Den fråga, som nu framställer sig, är den, om staten bör utvidga sitt järnvägsnät genom inköp af förutvarande enskilda banor, och vi hafva då sett, att redan från början, sedan dylika blifvit byggda, har den åsikt gjort sig gällande, att staten bör göra det i förekommande fall, och staten har ju följt denna princip och inköpt ett flertal enskilda järnvägar. 1886 års kommitté kommer efter en grundlig undersökning och med angifvande af klara och talande skäl till den långt gående slutsatsen, att *alla* enskilda järnvägar, som hafva mer än lokal betydelse, böra af staten förvärfvas. Hvad ifrågavarande järnvägslinje beträffar, är det icke första gången dess inköp kommit på tal. Nuvarande finansministern Meyer motionerade härom vid 1900 års riksdag, och under den diskussion, som därpå följde, uttalade sig

många principiellt för att förr eller senare denna bana borde blifva statsbana. Samma år gjorde stadsfullmäktige i Karlskrona framställning hos regeringen, att regeringen måtte vidtaga åtgärder för att befordra banans öfvertagande af staten. Uti häröfver afgifna utlatanden framhöllö såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som järnvägsstyrelsen mycket starkt betydelsen af denna järnväg såsom statsbana. Det har visat sig, att järnvägsstyrelsen hade denna åsikt äfven då den i oktober 1902 ingick till regeringen med framställning om att få göra utredning i frågan. Hvarför denna utredning icke kunde få verkställas, är ju egendomligt; frågan hade i sådant fall nu förelegat i klarare belysning.

Utskottet är emellertid icke enigt i sitt beslut; det finnes en minoritet, som gått in på förslaget om ett inköp samt gjort yrkande härpå. Jag beklagar dock, att reservanterna därvidlag icke tagit steget fullt ut med yrkande på utredning angående kostnaden för inlösen af samtliga järnvägslinier. Under förhoppning, att, om reservanternas mening segrar, denna utredning må komma att snarast möjligt verkställas, ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen, dock med den förmella förändring, att Riksdagen i anledning af herrar Hummels och Bergendahls förevarande motioner må bemyndiga riksgäldskontoret att, på det Kungl. Maj:t må blifva i tillfälle att i enlighet med det i punkt 11:o) af koncessionen för Göteborg—Borås järnväg under a) upptagna villkor för statens räkning inlösa denna järnväg, till Kungl. Maj:t på rekvisition utbetala de medel, som för sådan inlösen erfordras.

Herr Fränckel: Vid behandlingen af ifrågakvarande motion var gifvet, att statsutskottet hade att se till, huruvida en inlösen af enskild järnväg *här* kunde vara på sin plats. Det torde då tillåtas mig att i kammarens minne återföra det sätt, på hvilket staten hittills gått till väga i afseende på utvidgning af sitt järnvägsnät. Redan 1886 års ekonomiska kommitté framhöll önskvärdheten af att för statens räkning förvärfvades enskilda järnvägar, i den mån sådant kunde ske på ett för staten fördelaktigt sätt. Frågan behandlades af Riksdagen vid åtskilliga tillfällen, men Riksdagen uttryckte såsom sin bestämda uppfattning, att det lyckligaste arrangemanget för transportvägar i riket vore, att järnvägarne vore delade i ett stort statsbanesystem jämte ett stort system af enskilda järnvägar. Man fann lyckligt, att så skett, samt vidhöll önskvärdheten af att staten icke byggde andra järnvägar än sådana, för hvilka förefunnes ett rent statsbehof, och att staten ej heller borde genom köp utvidga dessa järnvägar, annat än i den mån det befanns nödvändigt antingen på grund af statsbehof eller ur synpunkten af redan befintliga statsjärnvägars ekonomi. Redan då den stora frågan om inlösen af västkustbanan här förelåg, framhölls, att det stora viktiga skälet, hvarför staten skulle begagna sig af sin rätt att inlösa i detta fall, var, att samma bana verkligen hade en, om jag så får säga, kontinental betydelse för statsbanorna i öfrigt. Den betingades såsom varande postvägen från Norge och hade t. o. m. såsom påföljd anläggning af

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

bohuslänsbanan. Man hade redan långt före detta kommit till den uppfattning, att vid koncessioners beviljande å enskilda järnvägar den försiktigheten borde iakttagas, att däruti intogos sådana bestämmelser, att, om förvärfvande för staten af en så beskaffad bana befunnes framdeles nödvändigt, hinder därför icke skulle möta, på samma gång man dock icke ville träda den enskilda järnvägens ekonomi för nära, därvid man bestämde just detta villkor, som nu åberopas, nämligen att staten, ifall det så fanns behöfligt, skulle berättigas att inom de första 10 åren inlösa järnvägen i fråga för det pris den kostat och därutöver erlægga 5 procents ränta på anläggningskostnaden. Det kan väl omöjligen hafva varit meningen vid bestämmandet af detta villkor i koncessionen, att staten utan hänsyn skulle begagna sig af ett sådant villkor, äfven i de fall då förvärfvandet af järnvägen icke befanns vara för statens behof nödvändigt. Det är icke tänkbart, att i de många koncessioner, som beviljats ända från 1874, detta villkor ingått endast för att staten vid de 10 årens slut skulle tillämpa detsamma och inlösa hvarje enskild järnväg, som gaf deras ägare god avance.

Ser man dock på motionärernas framställning, är det omöjligt att ur densamma få fram något annat skäl, hvarför staten nu skulle inlösa Göteborgs—Boråsbanan, än att statens rätt till inlösen inom 10-års-tidens slut snart går till ända. Jag vågar påstå, att faktiskt något statsändamål för en sådan inlösen här icke kan framvisas. Jag kommer då till den frågan, huruvida det verkligen kan vara klokt resoneradt, att en järnvägslinie Göteborg—Borås med fortsättning till Alfvesta bör blifva statsbana. För min enskilda del har jag haft den uppfattningen, att banan är af rent lokal natur, och så har äfven varit järnvägsstyrelsens åsikt, då ju denna styrelse för sin del, på grund af att här intet statsbaneintresse förelåg, tillstyrkte beviljande af koncession å denna bana. Går man nu tillbaka och tillser, huru denna järnväg, Göteborg—Borås, tillkommit, så finner man, att en smalspårig järnväg, Borås—Herrljunga, vid sistnämnda station utmynnar i den bredspåriga statsbanan, som fortsätter till Göteborg. Allt gods, som före Göteborgs—Boråsbanans tillkomst fördes på järnväg mellan dessa orter, måste omlastas i Herrljunga. Hvad var då naturligare, än att dels ortintresset, dels fördelen af kortare distans frammanade och slutligen lyckades få till stånd direkt järnvägsförbindelse mellan Borås och Göteborg. Staten såg emellertid denna järnväg såsom rent lokal bana, ty en framställning om lån till densamma afslogs. Det gjordes t. o. m. svårigheter, innan koncessionen beviljades. Nu har man, såsom väl är, lyckats få denna järnväg Göteborg—Borås till en mycket rentabel bana, och därtill äro ju delägarne endast att lyckönska efter de många mödor och besvär de nedlagt, innan de fått banan till stånd. Men man nöjde sig icke med att framdraga en järnväg till Borås, man sträckte ut den till Alfvesta, men, så vidt jag kan finna, har den fortfarande endast lokal betydelse, ty enligt mitt förmenande kan det omöjligen för gods från Alfvesta och trakten däromkring vara förmånligt att forsla det å järnväg till Göteborg, då den naturliga utvägen därifrån är till Skåne. Distanserna visa rent och klart, hvart denna trafik bör gå. Afstån-

det Alfvesta — Malmö är 181 kilometer, då öfver dessa privatbanor vägen till Göteborg är 221 kilometer lång. Det kan vara mycket troligt, att från trakterna närmast bortom Borås trafiken går på Göteborg, men hvad angår den från trakten kring Alfvesta, är klart, att den fortfarande skall gå till Malmö. Jag kan således icke finna, att efter dessa förutsättningar linjen Göteborg — Borås — Alfvesta bör kunna få karaktär af statsbana i någon annan form, än att dess besittning af staten förebygger en konkurrens, som eljest skulle kunna uppkomma med statsbanan. Men, mine herrar, fäster man någon vikt vid de beslut, Riksdagen många gånger fattat, att ett privatbanesystem bör bibehållas bredvid statsbanorna, är det alldeles omöjligt, att, så snart banor af olika slag, enskilda och statsbanor, mynna ut i hvarandra och i någon form kunna konkurrera med hvarandra, den enskilda skall för statens räkning inköpas. Detta kan således icke vara skälet här.

Det enda, som nu skulle återstå, vore det, att man tänker på att i framtiden en inlösen af Alfvesta—Vexjö-banan med dess fortsättning till Karlskrona skulle ske på den grund att sistnämnda ort är en stor flottstation, och banan sålunda skulle vara af en stor strategisk betydelse. Men äfven denna fråga har varit föremål för pröfning, och man har ännu icke ansett tiden inne att taga ett dylikt förslag i betraktande. Reservanterna hafva t. o. m. gått så långt, att de strukit den framställning, motionärerna gjort i detta fall och endast talat om inlösen af Göteborg—Borås-banan. Nu frambär man, att frågan varit föremål för pröfning genom den skrivelse, som järnvägsstyrelsen 1902 aflät till Kungl. Maj:t. Jag ber dock, att kammarerna i detta fall icke låter vilseleda sig af de yttranden härom, som här fäls såväl muntligen som i motionen, ty den framställning järnvägsstyrelsen 1902 gjorde hos Kungl. Maj:t afsåg naturligtvis endast att fästa uppmärksamheten på, att tidpunkten för inlösen under de fördelaktigare villkoren går ut i december månad 1904, hvarför järnvägsstyrelsen ansåg det vara sin skyldighet att därå fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Emellertid har därigenom således detta ärende varit under Kungl. Maj:ts pröfning, och Kungl. Maj:t besvarade järnvägsstyrelsens skrivelse därmed att «densamma icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd». Jag hemställer då till kammarerna, huruvida den finner lämpligt att på så skrala skäl som de hvilka här framkommit i motionen, låta Riksdagen korrigera Kungl. Maj:ts åtgärd i den här föreliggande frågan. Är det icke alldeles klart, att Kungl. Maj:t, sedan framställning i ärendet skett, haft att från statens och statsjärnvägarnas sida bedöma, huruvida en inlösen i stor skala verkligen borde ske, och att Kungl. Maj:t kommit till det resultat, att det *icke* bör ske, och förklarat, att Kungl. Maj:t på denna grund funnit järnvägsstyrelsens skrivelse icke böra till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda?

Så stod frågan, då nu motionärerna framkommo — med saken, men man går ännu längre, om jag så får säga, i den önskan motionärerna här framställt. Man önskar, att Riksdagen redan i dag skall besluta om inlösen af en järnväg, om hvars värde, rentabilitet, öfverbyggnad och materiel man icke har den ringaste kännedom annat

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.*
(Forts.)

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

än genom hörsagor. Jag ber att i detta fall få erinra om huru det tillgick, då man beslöt om vestkustbanans inköp. — Kungl. Maj:t tillsatte en kommitté, hvilken arbetade i 1½ år, om jag icke minner mig. Af järnvägsstyrelsen särskildt förordnade teknici undersökte banan och inkommo sedan till kommittén med yttranden i ämnet, hvarigenom Kungl. Maj:t kunde öfverlämna frågan till Riksdagen med en komplett utredning, såväl öfver hvad banan kostade efter inlösningsvärde, som angående kostnaden för alla nödiga kompletteringsarbeten för banans försättande i statsbanemässigt skick. Hvad detta betyder, torde herrarne bäst finna, om jag nämner de siffror, som här förelågo. Inlösningspriset enligt kommitténs förslag var något öfver 22 millioner kronor, men kompletteringsarbetena, som på grund af verkställd undersökning skulle blifva nödvändiga, uppgingo till ett pris af mer än 3 millioner. — Herrarne se emellertid, att de siffror, som vederbörande i motionen hafva framkastat, äro af den approximativa beskaffenhet, att Riksdagen i detta nu icke skulle veta hvad den beslutade om, ifall den med anledning af motionärens framställning går in på att inlösa banan. Jag har dessutom varit i tillfälle att från Göteborgs—Boråsbanans bufvudkontor få motaga definitiv uppgift öfver hvad banans inlösen i dess närvarande skick skulle kosta, oberoende af erforderliga kompletteringsarbeten. Det visar sig, att denna summa icke, såsom motionärerna uppgifva, slutar på 5,500,000, utan på 6,255,256 kronor, och då därtill kommer kostnaden för kompletteringsarbeten, hvilka sannolikt blefve nödiga för att sätta järnvägen i statsbanemässigt skick, står man således här inför okända siffror och vet icke, hvad man i detta fall verkligen beslutar.

Det enda motionärerna från sin synpunkt på slutet anföra är, att ifall icke Riksdagen nu skulle besluta härom, skulle det tillfälle gå den ur händerna, som ligger i begagnandet af lösningsrätt till det billigare priset, för hvilken tiden tilländagar den 15 december innevarande är. Om man emellertid, såsom utskottet gjort, ställer sig på den ståndpunkt, att skäl icke föreligger för en så beskaffad inlösen, hvarigenom man ville förskaffa sig en bana, som icke behöfde blifva statsbana, utan mycket väl kunde fylla sitt ändamål såsom lokalbana, kan jag icke se, att det är Riksdagen värdigt att endast för det billigare prisets skull förvärfva densamma, och kan jag icke tänka mig, att sådan var Riksdagens mening, då af försiktighetsskäl nu ifrågavarande villkor infördes i koncessionen. Detta har varit de viktigaste skälen för utskottet att afstyrka motionen, och får jag därför, herr vice talman, nu yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bohnstedt: Jag har såsom statsutskottsledamot ansett det vara min skyldighet att reservera mig mot det beslut, utskottet kommit till, emedan denna fråga dock är af mycket stor betydelse och väl värd att få komma fram under form af reservation mot utskottets betänkande. Såsom skäl för min anslutning till reservanternas vill jag anföra, att jag i olikhet med herr Fränckel, som påstod, att banan Göteborg—Borås—Alfvesta endast är att betrakta såsom lokalbana, verkligen anser denna bana hafva statsbanenatur, ty den är dock

förbindelseled mellan statens stora bana, södra stambanan, och landets förnämsta exporthamn Göteborg. Dess sträckning är nog sådan, att därigenom åt densamma gifves statsbanenatur. Reservanterna hafva nu förordat inköp af endast banan Göteborg—Borås, af den anledning att denna fråga nu måste förekomma, såvida Riksdagen vill förvärfva banan enligt de bestämmelser, som innefattas i det s. k. A)-villkoret af koncessionen. Försummas detta tillfälle, måste staten, i händelse den framdeles vill inlösa banan, betala ett högst betydligt högre belopp. Man har klandrat mig, därför att jag står på denna sida. Jag däremot anser, att, då staten har rättighet att på vissa gynnsamma villkor få en bana, Riksdagen äfven bör begrundas, huruvida den icke bör begagna sig af och fullfölja denna rätt, ty hvarför skulle icke staten, då den har en sådan rätt, förvärfva banan, då priset står i rimligt förhållande till värdet?

Ett annat skäl, hvarför jag varit med om denna reservation, är, att frågan om banans inköp kommer att hafva ganska stort inflytande på Göteborgs station och hvilket är af vikt för staten, när vi skola anslå medel för ordnande af en blifvande ny station i Göteborg, men denna fråga torde kanske någon annan af mina medreservanter upptaga till behandling, och jag vill således icke yttra mig närmare i detalj här om. Ett ytterligare skäl för mig att ansluta mig till reservationen är, att för mig är en önskan, att statens järnvägar utvecklas genom inköp af lämpliga och väl byggda enskilda banor och gifvas nödig motvikt gentemot de enskilda järnvägarna, hvilkas utveckling och maktbegär äro i mycket starkt stigande i vårt land. Utskottet säger i sin motivering, att det betviflar, »att banan i statens hand skall lämna lika god afkastning som under enskildas ledning», och säger vidare, att, med »hänsyn härtill och i följd af de kompletteringsarbeten, som helt visst erfordras för järnvägens försättande i statsbanemässigt skick, man kanske icke har skäl förvänta, att berörda järnvägsinköp i verkligheten skall visa sig vara den fördelaktiga affär, som motionärerna antydt». Ja, om detta äger sin riktighet, är det ett svårt klander mot järnvägsstyrelsen, men häri kan jag icke instämma, ty jag anser, att denna styrelse, äfven om man kan i vissa fall göra anmärkningar mot densamma, sköter sin uppgift på berömvärdt sätt. Då nu staten skall trafikera de långa banorna uppåt Norrland, där rörelsen på flera sträckor gifver minus, må man icke klandra den för resultatet af det hela, ty förhållandet med den norrländska banan sätter ju ned hela den öfriga trafikinkomsten, och skulle de enskilda banorna sättas i och hållas i samma skick som statens, är jag alldeles förvissad, att vid jämförelsen klandret mot statsbanorna skulle i afsevärd mån tystna.

Herr vice talman! Jag anser denna fråga vara af ganska stor betydelse, ty här är första steget till bildande af en sammanbindningsbana mellan södra stambanan och Göteborg, och jag ber således att få yrka bifall till reservationen med de ändringar herr Hummel föreslagit i klämman.

Grefve Taube: Då jag här antecknat mig såsom reservant mot utskottets förslag, skall jag försöka angifva skälen därför, och jag skall söka vara så kort som möjligt, då tiden är långt framskriden.

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

Jag börjar då med att tillkännagifva, att jag icke skulle hafva gjort något yrkande på grund af de enskilda motionerna i saken, om icke den 15 december tiden vore slut att för billigt pris förvärfva en bana, som jag anser vara för staten nyttig och nödig att få. Jag ber blott att få förutskicka, att jag visst icke anser, att alla banor, som hafva en dylik bestämmelse i koncessionsvillkoren, skola inköpas — långt därifrån — utan blott de banor, vare sig de bära sig väl eller mindre väl, som anses nödvändiga för ett statsändamål och för att utveckla trafikförhållandena på befintliga banor. Dessa böra inköpas, men icke alls därför att det är en affär.

Man har här berört bangårdsförhållandena i Göteborg, och jag kan ju få börja med det. Väst kustbanan köptes af staten och ingår på viadukten till bergslagsbanans järnvägsstation i Göteborg. Boråsbanan ingår på samma viadukt till bergslagsbanans station. Om nu dessa bangårdsförhållanden skulle ordnas, ber jag få meddela, att Boråsbanan har ett ouppsägbart kontrakt att få gå in på denna viadukt till bergslagsbanans station eller någon annan plats. Det är omöjligt att med bibehållande af de nuvarande bangårdsförhållandena göra de ändringar, som erfordras, utan man måste bygga om stationen. Kostnaden härför belöper sig till 530,000 kronor förutom underhåll och sedan bevakning m. m. för denna viadukt, och det är för de af vederbörande befäl uppgjorda förslagen till de tre alternativen, som detta är absolut nödvändigt. Dessutom blir det alltid hindrande att på bangården hafva dessa stolpar, som dessutom skämja utsikten. Det är således enligt min uppfattning en ren kostnad. Kanske kommer nu någon och säger, att det är icke någon fara med den saken, men i alla fall är det en ganska skarp hämsko på staten, ty staten får betala för västkustbanans ingång på bergslagsbanans station 100,000 kronor om året, och Boråsbanan 50,000 kronor.

Sedan berördes det af herr Fränckel, att det icke skulle vara fördelaktigt att hafva så långa enskilda järnvägar, och jag tackar honom för att han tog upp den frågan. Vi få betänka, att här går en järnväg från Falun öfver Göteborg och till, kan man säga, Karlskrona. Den går åtminstone med all säkerhet från Falun till Älfvesta. Jag tror, att det för framtiden skulle vara önskvärdt och lyckligt, om statsbanan fick köpa sig in här och där, icke för att skaffa sig herravälde öfver de enskilda järnvägarna, utan endast och allenast för att kunna reglera en del förhållanden i trafiken, såväl gods- som persontrafiken, detta till såväl statens som de enskilda trafikanternas nytta. Jag säger detta för framtiden, ty jag vill icke säga, att det *nu* är öfverhängande, men så kan blifva fallet, och det har blifvit fallet i många andra länder. Genom byggandet dessutom af Bohuslänsbanan, när den nu kommer ned till Göteborg, är det gifvet, att det för dess trafikerande skulle vara en stor fördel att få komma i direkt trafik med stambanan här vid Göteborgs station och Boråsbanan, ty de varor, som hufvudsakligen — hufvudsakligen är kanske för mycket sagdt, men åtminstone till större delen — gå på denna bana, äro ju fisk och sådana saker, och de komma att afsättas i industridistriktet vid Borås och i trakten däromkring. För dem är det en fördel att för all framtid få fraktsatserna nedsatta, ty det

blifva de ju genom samtrafiken, och afgiften af 5 öre per 100 kilogram upphör.

Nu har man frågat här: Hvarför skola vi nu köpa den här banan? Därför att det vore en så god affär? Nej, mina herrar, det är icke mitt skäl. Och vore jag icke öfvertygad om att förr eller senare komma efter den 15 december detta år helt andra tankar på sådana här frågor, skulle jag visst icke vara så ifrig på det, men med den lilla erfarenhet jag har af huru staten fått lof att köpa in banor, då det varit för sent i afseende på lösningsrätten, så tror jag det vore oklokt att härvidlag vänta på den tidpunkten.

Det säges också, att det icke vore rätt mot herrar aktieägare. Ja, det är ju en mycket svår fråga att besvara. Jag tror dock, att åtminstone vid de flesta enskilda järnvägar i Sverige, om det erbjödes, när man skulle teckna aktiekapitalet, att staten skulle bygga banan, hade de varit mycket tacksamma. Nu hafva enskilda personer och kommuner gjort denna teckning i företaget, och jag tror, att när de gjorde denna teckning, skedde det under de vackraste förhoppningar att få ränta på sina pengar och få igen sina aktier. Det är nog det längsta de tänkt sig. Således tror jag, man uppfyller äfven deras fordringar i detta fall. Ty längre tror jag icke, att någon tänkt sig. Då härvidlag vid detta tillfälle är fråga om en stor utgift, som kan besparas genom att anordningarna vid Göteborgs station blifva betydligt mindre än de annars skulle blifva, och då jag för min del är öfvertygad, att man för framtiden skulle spara miljoner genom detta beslut, så måste jag förorda banans inköpande. Herrarne skola nämligen betänka, att den 15 december är det icke nog med att det är slut med denna bestämmelse, utan det är andra punkten första delen, som gäller, nämligen att det skall räknas ut hvad det kostar, och om bolaget begär det, skall det sättas till en kompromiss, som skall bestämma kostnaden, hvarför herrarna kunna vara öfvertygade, att kompromissen först kommer att taga i betraktande de siffror, som man har att stödja sig på, och sedan andra skäl, som af bolagen blifva framhållna, och det blir mycket dyrare. Således är det enligt min uppfattning miljoner, som besparas genom en sådan åtgärd, som här är föreslagen, hvarför jag ber att få instämma i herr Bohnstedts yrkande.

Herr Tamm, Hugo: Man får lof att göra klart för sig hvilket omfång denna fråga har. Reservanterna hafva stannat vid att förorda inköp för statens räkning af Göteborg—Borås järnväg, men ingen af dem har förnekat, lika litet som motionärerna hafva framställt, någon annan tanke, än att man i själfva verket skulle fatta beslut om inköp af hela linjen Göteborg—Alfvesta. Inköp af den ekonomiskt goda järnvägen Göteborg—Borås är således en omväg, hvarpå måste följa inköp af den ekonomiskt dåliga järnvägen Borås—Alfvesta, och gäller sålunda beslutet i dag någonting helt annat och af betydligt större utsträckning än som synes.

Hvad är det då för skäl, som skulle tala för att göra Göteborg—Alfvesta till statsbana? Jag har icke fått höra något enda giltigt sådant. I strategiskt hänseende finnes intet skäl att förvärfa den

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

för statens räkning, ty staten är i sin fulla rätt att i händelse af behof under krig begagna denna bana likaväl som hvarje enskild bana. Ekonomiskt sedt kan det vara af ett visst intresse för ort-befolkningen att denna bana indrages i statsnätet, emedan den skulle slippa undan med en banaavgift eller möjligen två. Men för landet i sin helhet, kan jag för min del icke begripa, att här föreligger ett sådant intresse som t. ex. vid en stor hufvudlinje mellan de stora stadscentra eller vid en internationell led. Men då man således icke kan visa på några af de vanliga skälen, så har grefve Taube kommit med ett nytt skäl, som han med mycken försiktighet och klokhet framställt, och han har framställt det i den formen, att det kan vara nyttigt, att staten vis å vis de enskilda järnvägarna sticker sig in här och där, d. v. s. tager små bitar af de enskilda järnvägsnäten och bryter sönder dem, detta i syfte att lägga hinder i vägen för en sammanslutning mellan dessa, hvilken kan leda till en farlig konkurrens med statsjärnvägarna — således blott till försvar, men jag hemställer, om ej herrarne af hans framställning fingo det intryck, att hans önskan ledde ej blott till försvar utan åsyftade *dominium* öfver de enskilda järnvägarna.

Dessutom tog han fram ett speciellt motiv, som har i all sin oklarhet spelat en viss roll, nämligen frågan om den viadukt, som staten öfvertog, när den gjorde det beryktade köpet af västkustbanan, hvilken fråga skulle orsaka, att staten och enskilde här lätt skulle kunna komma i konflikt. Ja, därom skulle jag kunna tala om en historia, men jag vill icke nu besvära kammaren därmed.

Finnes det någon rimlig anledning att tänka sig, att Göteborgs stad, som har det mesta att säga i detta fall, icke skulle önska släppa in järnvägen till en station, i hvilken staden är så intresserad? För mig förefaller det tvärtom helt naturligt, att Göteborg, som i allmänhet visat mycket stort uppoffrande intresse för sina järnvägar, kommer att göra allt i världen för att få äfven den järnvägen liksom andra järnvägar in till sin station; och den misstanke, att Göteborg—Borås aktieägare, hvilka till hufvudsaklig del äro göteborgare, skulle försöka så att säga klå åt sig penningar vid inledning af samtliga järnvägar till en ny station, kan jag icke dela — i denna punkt sammanfaller denna järnvägs intresse allt för mycket med statens och Göteborgs samhälles. Jag kan således icke finna, att några af de anförda motiven, hvarken konkurrensfrågan eller frågan om ingången till Göteborgs station eller slutligen den stora hufvudfrågan, att det här skulle gälla ett verkligt statsintresse, hafva någon betydelse. När jag icke kan det, kommer jag osökt till den frågan: hvarför i all världen skall man inköpa järnvägen? Den finnes ju redan med alla de förmåner en järnväg tillför såväl orten som landet i sin helhet — och för den förmånen behöfver ej staten betala ut några medel. Skola vi köpa den, måste därtill lånas ytterligare pengar. Och, mine herrar, denna lånerörelse börjar verkligen blifva en hotande fara. Jag skall meddela herrarna några siffror, som synas mig tyda på hvar det bär i väg. Hans excellens herr statsministern meddelade, att statsskulden uppgick till 340,000,000 kronor, som vi hafva åsamkat oss under en lång följd af år. Den stora rika öfverskottstiden har passerat, man tyckes ej vilja inskränka

utgifterna, och så griper man till lånevägen och kastar in staten på densamma — så långt krediten räcker, utan tanke på den fara en stor skuldsättning medför. Enligt regeringens förslag skulle det af denna Riksdag, såvidt jag kunnat inhämta af tidningarna, beslutas upplåning för olika ändamål af 23,000,000 kronor. Enskilda motioner som väckts begära 12,000,000 kronor, och Riksdagen har genom sitt beslut om kassareserven beslutat att låna upp 15,000,000 kronor. Således komma vi upp till en summa af 50 å 60 miljoner. d. v. s. $\frac{1}{7}$, å $\frac{1}{6}$ af hela riksgäldskontorets nuvarande skuld.

Man svarar mig: »Vi låna ju blott för produktiva ändamål, och så är äfven fallet i föreliggande förslag.» Men för att detta skall vara rätt, så är väl meningen den, att räntan på nya statsaffärer skall täcka räntan på därför upplånadt kapital; men detta kommer icke att blifva fallet. Borås—Älvestabanan är och blir en dålig bana. Göteborg—Boråsbanan är en god bana, såsom det visat sig. Men då man ser, att t. ex. på Bergslagsbanan utgiftsprocenten går till 48 procent af inkomsterna, under det att på statsbanorna utgiftsprocenten går upp till 80 procent, kan man hysa litet farhågor för att det, som visat sig godt och ekonomiskt i enskild hand, icke i statens hand kommer att lämna samma resultat, äfven om man vid första inköpssumman lyckas tjäna in 1 å 2 miljoner. Jag hyser icke den tron, att i statens hand järnvägen kommer att lämna det resultat, som motionärerna förespeglat i detta fall.

Härtill kommer en annan sida, som jag icke kan underlåta att beröra och som gör mig ännu mera bestämd i min åsikt. Jag ber att för herrarna få erinra, att det var en tid, då man skrattade åt att de svenska järnvägarna skulle kunna bära sig. Ingen människa hade en tanke därpå. Järnvägar anlades då med full öfvertygelse, att det därå nedlagda kapitalet icke skulle gifva någon direkt afkastning. Staten ansåg sig då böra på allt sätt uppmuntra anläggning af enskilda järnvägar — med en viss garanti mot alltför stor förlust, om staten skulle vilja eller nödgas öfvertaga dem. Endast så kan förklaras de villkor, som infördes i koncessionerna eller med lån förbundos. Huru eljest förklara så underliga bestämmelser, som att enligt a)-villkoret staten skall betala fullt för en järnväg, som ingen afkastning gifvit, och mera för den än för en som ger 10 %, eller att i b)-villkoret järnvägsägarna äga rätt välja den för sig fördelaktigaste lösningsmetoden. Det ansågs af vikt *då*, att järnvägarna hade någon trygghet i sin ställning, när enskilda personer riskerade sitt arbete, sina pengar o. d. för åstadkommande af en för staten så nyttig inrättning som enskilda järnvägar. Men *nu* tyckes man vilja vända om helt och hållet. *Nu* tyckes det vara en helt annan tolkning af villkoren. Nu vill man uttolka dessa villkor så, att staten ej blott skall hafva rätt öfvertaga järnvägarna utan ock hafva rätt beröfva enskilda deras genom god skötsel och sparsamhet införtjänta lagliga förtjänst. Föreliggande motioner äro samtliga, icke blott denna, ganska karaktäristiska i det fallet. Det föreslås af motionärerna att, då tioårsperioden närmar sig till slutet, skall staten pressa på de enskilda järnvägarna; och vilja de icke frivilligt gå in på att cedera sina rättigheter, skall man gå in till Riksdagen och begära,

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

att staten köper in banan. En motionär i Andra Kammaren går ännu längre, i det han föreslår, att, om enskilda järnvägarnas ägare ej vilja sälja, så bygger man en konkurrensbana och pressar så ned priset genom att ruinera dessa! Jag frågar: är det Riksdagen värdigt att på detta sätt behandla svenska medborgare — att söka taga från dem deras egendom? Här anföra motionärerna själfva, att dessa aktier å nominelt 200 kronor nu säljas för 340 kronor; hvad betyder alltså att begagna sig af a)-villkoret? Helt enkelt, att staten skall stryka i sin pung den vinst, som där genom ordentlig skötsel och genom omtänksamhet har kunnat åstadkommas. Skall en järnväg tagas, anser staten, att det är nyttigt att taga den, då kan jag för min del icke finna någon annan lösningsgrund än den, att man gifver hvad järnvägen är värd och icke begagnar sig af en sådan utväg, som här är föreslagen. Jag kan icke se annat än att detta skulle leda till att afskräcka enskilde från att lägga ned något på järnvägar af fruktan för statens roffarehand. Är det så, man vill befördra utvecklingen af kommunikationsväsendet i Sverige? Är detta ett sätt att förmå personer att sätta in pengar i dessa företag? Jag finner, att det är det mest kraftiga sätt för att afskräcka människor från sådant.

Till sist säga motionärerna, att det är så lätt att här göra en undersökning; den kan tagas på rak arm. Herr Fränckel har visat, att det verkligen icke är så lätt att göra denna undersökning. Man kan ju taga, säger man, den utredning, som järnvägsstyrelsen låtit göra år 1902. Enligt denna, som blott är en lös uppgift utan all utredning, skulle kostnaden uppgå till 5,500,000 kronor, och härpå tror man sig nu kunna ställa köpet. Herr Fränckel har visat, att redan de nuvarande beräkningarna gå upp till 6,200,000 kronor, men jag förmodar att, om staten köper denna bana, får den dessutom öfvertaga 600,000 kronor i aktier i Borås—Alfvesta, som ligga i Borås—Göteborgs bolags händer, såvida man icke vill så ordna, att detta senare, beröfvadt sin järnväg, skall fortleva som ett bolag för förvaltning af de dåliga Alfvesta—Borås-aktierna, hvilka de likasom andra aktieägare i denna järnväg dock helst såge sig få afstå till staten.

Mig förefaller hela detta förslag omoget och outredt, och Riksdagen handlar icke klokt, om den antager ett så lösligt framkommet förslag. »Den 15 december är tiden öfverskriden.» Låt den då öfverskridas. Vid expropriation af jord får ett extra pris betalas, när man tager från enskilda. Här vill man icke blott icke betala hvad saken är värd utan dessutom taga från den enskilde hvad han genom arbete och omtänksamhet har förkofrat.

Herr grefve och talman, jag kan icke finna annat än att statsutskottets uppfattning i denna fråga är både den för Riksdagen värdigaste och lyckligaste, och därför anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Lars: Jag ber om öfverseende för att jag för några ögonblick tager till ordet då tiden är så långt framskriden, men då jag är f. d. tekniker och under lång tid af mitt lif studerat järnvägarnas utveckling här och i utlandet, har jag ansett mig skyldig

att med några ord äfven beröra frågan, isynnerhet därför att statsutskottet i sitt utlåtande efter mitt förmenande förbisett själfva kärnpunkten för denna frågas rätta bedömande. Statsutskottet säger endast, sedan det mot motionärerna gjort några anmärkningar, som enligt min mening icke äro befogade, att det icke anser lämpligt eller nödigt, att staten förvärfvar Göteborg—Boråsbanan eller dess fortsättning. Jag har visserligen stor veneration för statsutskottet, men för sådana skäl kan jag icke ändra mening, och jag kan icke förstå, att statsutskottet icke herört den kärnpunkt, som i andra länder varit hufvudsakligen bestämmande vid enskilda järnvägars inköp af staten. Visserligen råda ännu vid våra järnvägar i mycket patriarkaliska förhållanden, och visst är det, att järnvägsnätet hos oss befinner sig under början af sin utveckling, men nog känner statsutskottet, att erfarenheten från andra länder under långa tider ådagalagt, att ju större utveckling och omfattning det enskilda järnvägsnätet vunnit, desto mer har detta enskilda intresse visat sig menligt för ett ändamålsenligt ordnande af den allmänna rörelsen och hotande att blifva en stat i staten, som till egen vinning icke skyr öfvergrepp och mannamån. I flere stater har man därför sett sig nödsakad att söka afvärja faran antingen genom skarpt lagstiftning och ökad koncessionstvång, hvilket åter visat sig föga verksamt, eller också genom direkt inköp förvärfva under statens ägo och förvaltning de flesta eller vissa af de enskilda järnvägarna.

Den siste talaren yttrade också, att han icke hört något skäl, hvarför denna bana Göteborg—Borås skulle inköpas, och jag har just begärt ordet för att försöka gifva ett sådant skäl.

Man har nämligen här liksom i de flesta andra länder följt den goda principen att tillåta utförandet af landets järnvägsnät medelst såväl enskilda som statsbanor. Men man har funnit, att de enskilda banorna, så fort de blifvit mäktigare och gifva stora utdelningar, slå sig tillsammans och tillämpa sådana grunder för trafiken, att industrien skadas i stället för att uppmuntras och att staten således såsom enda utväg måst köpa dem. Det är lika oundvikligt, som det är naturligt, att förvaltningen af ett stort enskildt järnvägsnät i allmänhet icke *kan* grunda sig på sådana principer, som kunna göra denna förvaltning välsignelsebringande för allmänheten. Ty de enskilda järnvägsägarna måste i främsta rummet se på företagens rentabilitet och sedan aktierna öfvergått till börsspekulanter, blifva deras enda mål höga, helst de högsta möjliga utdelningar — på trafikanternas bekostnad. Endast staten såsom ägare kan uppställa det allmännas väl såsom järnvägarnas högsta mål. Endast därigenom kunna alla erhålla samma, lika rättvisa behandling. Därigenom kan undvikas, att den svage, den enskilde, den börjande, uppspirande industrien undertryckes, att någon kommunikationsled eller näring behöfver med särskilda penninguppsiffringar köpa sig rätt att lefva, såsom fallet är i många länder med stora enskilda järnvägsnät. I England har i lagstiftningsväg alltsedan 1840-talet gjorts allt för att försöka motverka den stora faran af järnvägsfusioner och truster, men utan nämnvärdt resultat. Visserligen hafva dylika olägenheter hos oss icke ännu gjort sig tydligt märkbara, men det enskilda intresset vid

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)

våra järnvägar lyder samma lagar som vid utlandets och från den synpunkten är det nödvändigt för staten att tänka på, att det svenska enskilda järnvägsnätet icke må taga öfverhand öfver statens, utan att staten får i sin hand de viktigaste trafiklederna, som äro lämpliga såsom statsbanor. Att Göteborg—Borås—Alfvestabanan äger en stambanas egenskaper är betygd af de myndigheter, som därom yttrat sig, och Riksdagen har om Växjö—Karlskronabanan uttalat samma omdöme genom att understödja den med ett betydande anslag, utan återbetalningsskyldighet. Om man icke vidtager åtgärder för inköpet i tid, medan aktierna ännu ägas af de ursprungliga anläggarna, blir det omöjligt eller åtminstone ytterst dyrbart, sedan dessa aktier blifvit spekulationspapper, och det är därför som jag anser, att ifrågavarande tillfälle icke bör försummas. Det är en plikt mot våra efterkommande, som säkerligen skola klandra oss, om vi försumma det.

Detta omdöme om faran för det allmänna från ett stort enskildt järnvägsnät är icke mitt, utan historiens. Det innebär icke heller något klander mot dessa järnvägar eller deras ledande personer. Faran ligger i sakens egen natur, som hos oss icke kan ändras med andra medel, än de i utlandet använda.

Den siste talaren var upprörd öfver att staten skulle vid köpet af Göteborg—Boråsbanan tillvälla sig enskildes vinst. Nej, mina herrar, af dessa här afsedda banor har den största för några år sedan redan ingått till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga ett sådant förslag om inköp för statens räkning, nämligen Växjö—Karlskronabanan; och hvad Göteborg—Boråsbanan beträffar, är det med henne troligen som med de flesta enskilda banorna ännu, att så länge det är ortens invånare och kommuner, som trafikera den och äga aktierna, är det för dem fördelaktigt, att staten öfvertager dem till skäligt pris.

Hvad jag sagt skulle leda till yrkande af bifall till motionärernas förslag, men då i afseende på de banor, som fortsättas från Borås till Karlskrona det icke är farligt att uppskjuta den delen af frågan, och det opportunistiskt sedt är riktigare, yrkar jag bifall till reservanternas förslag.

Herr Bohnstedt: Jag tycker, att herr Tamm behandlade miljonerna tämligen oförsiktigt.

Han uppgaf, att vi i år skulle behöfva låna c:a 50,000,000 kronor, men det är under antagande, att Riksdagen går in på allt hvad Kungl. Maj:t begärt och efter hans beräkning kommer att begära samt allt hvad enskilde motionärer framställt, ty då skulle vi möjligen komma upp till nämnda summa. För närvarande är det endast beslut fattadt om 15,000,000 kronor såsom reserv för riksgäldskontorets räkning, och af de öfriga 35,000,000 kronor äro, under antagande att Riksdagen icke gör besparingar på budgeten, för järnvägsmateriel och järnvägsbyggnad beviljade 8,000,000 kronor beräknade att tagas på lånemedel. Om det öfriga beloppet äro ännu inga beslut fattade och således är det ännu för tidigt att nu oroa sig.

Herr Törneblad: Herr talman! Det är alldeles gifvet att, om man skall begagna sig af det tillfälle då, såsom det heter, det är billigt att köpa en bana, man skall hafva något verkligt skäl därtill, ty något skäl att köpa en sak, därför att den är billig, förefinnes icke. Det skulle ganska mycket påminna därom, då folk går omkring i bodarna för att se på saker och säga: »den saken är så billig, så den borde vi köpa»; nej, det skall vara ett verkligt skäl. Hvilket skulle då vara det verkliga skälet? Ja, det är och blir, att det skulle vara en mycket viktig trafikled, som staten borde själf besörja. Det är möjligt, att den trafikled, som skulle leda ned till Karlskrona, kan vara en sådan, men visst är det långt ifrån. Det är också möjligt, att den trafikled, som skulle sluta vid Alfvesta, kan vara mycket viktig, men visst är det långt ifrån. Och hvad som alldeles icke är bevisadt är, att trafikleden från Göteborg till Borås i och för sig är så viktig, att ett statsändamål därigenom skulle uppfyllas. Nu har i stället för motionärernas yrkanden, som gå ut på att alla tre inköpen skulle på en gång komma i fråga, man stannat vid att låta regeringen pröfva, om Göteborg — Boråsbanan skall köpas, därför att den skulle vara någonting mycket viktigt. Har Riksdagen någon gång förut handlat så, att den sagt, att för att sätta regeringen i tillfälle att köpa en bana, ställa vi så och så många miljoner till regeringens disposition, men vi afstå från allt möjligt i fråga om fortsättningen vidare? Det har visserligen af talaren på norrbottensbanken ställts i perspektiv, att man skulle gå än vidare, ty, såvidt jag kunde förstå konsekvenserna af hans yttrande, skulle det icke blifva många enskilda banor, som skulle blifva kvar i enskildas händer, utan de skulle blifva statsbanor. Ja, det vore nog icke någon synnerlig fördel för staten att hafva en så stor stat i staten. Jag tror, att vi hafva alldeles tillräckligt att sköta för närvarande med den stora trafik vi hafva. Men om man nu af sparsamhetshänsyn skulle begagna sig af tillfället, därför att det är billigt, då har man öppnat dörren för anspråken hela vägen igenom, och den s. k. raka trafikleden från Göteborg till Alfvesta och möjligen ned till Karlskrona, den blir raka vägen till inköpen af enskilda banor, den ena efter den andra.

Jag ansluter mig till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna moment yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Hummel*, att Riksdagen må bemyndiga riksgäldskontoret att, på det Kungl. Maj:t må blifva i tillfälle att i enlighet med det i punkten 11:o af koncessionen för Göteborg—Borås järnväg under a) upptagna villkor för statens räkning inlösa denna järnväg, till Kungl. Maj:t på rekvisition utbetala de medel, som för sådan inlösen erfordras.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.
(Forts.)*

Angående
eventuell
inlösen af
Göteborg—
Borås järn-
väg m. m.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 2 a) af sitt utlåtande n:o 18, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hummels under öfverläggningen framställda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—83;

Nej—24.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden var tämligen långt framskriden beslöt kammaren på hemställan af herr vice talmannen att uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den vid sammanträdet början aflämnade kungl. propositionen.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *von Stupelmohr* under 14 dagar från och med den 22 innevarande mars.

På framställning af herr vice talmannen^m beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst och de under sammanträdet andra gången bordlagda ärendena sist på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställen af herr vice talmannen, kam-
maren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sam-
manträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kam-
maren åtskildes kl. 4,23 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
